

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

2021

ARCHEOLOGIENOTA Hollevoordestraat te Zedelgem (West-Vlaanderen)

ADEDE Archeologisch Rapport 677

Boris Horemans

ADEDE ARCHEOLOGISCH RAPPORT 677

Archeologienota
Hollevoordestraat te Zedelgem
(West-Vlaanderen).

BORIS HOREMANS

Colofon

Uitgever	ADEDE bvba
Jaar van uitgave	2021
Plaats van uitgave	Gent
Redactie	Niels Janssens & David Janssens
ISSN	2033-6810

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van ADEDE bvba. ADEDE bvba is niet aansprakelijk voor eventuele schade voortvloeiend uit diens adviezen.

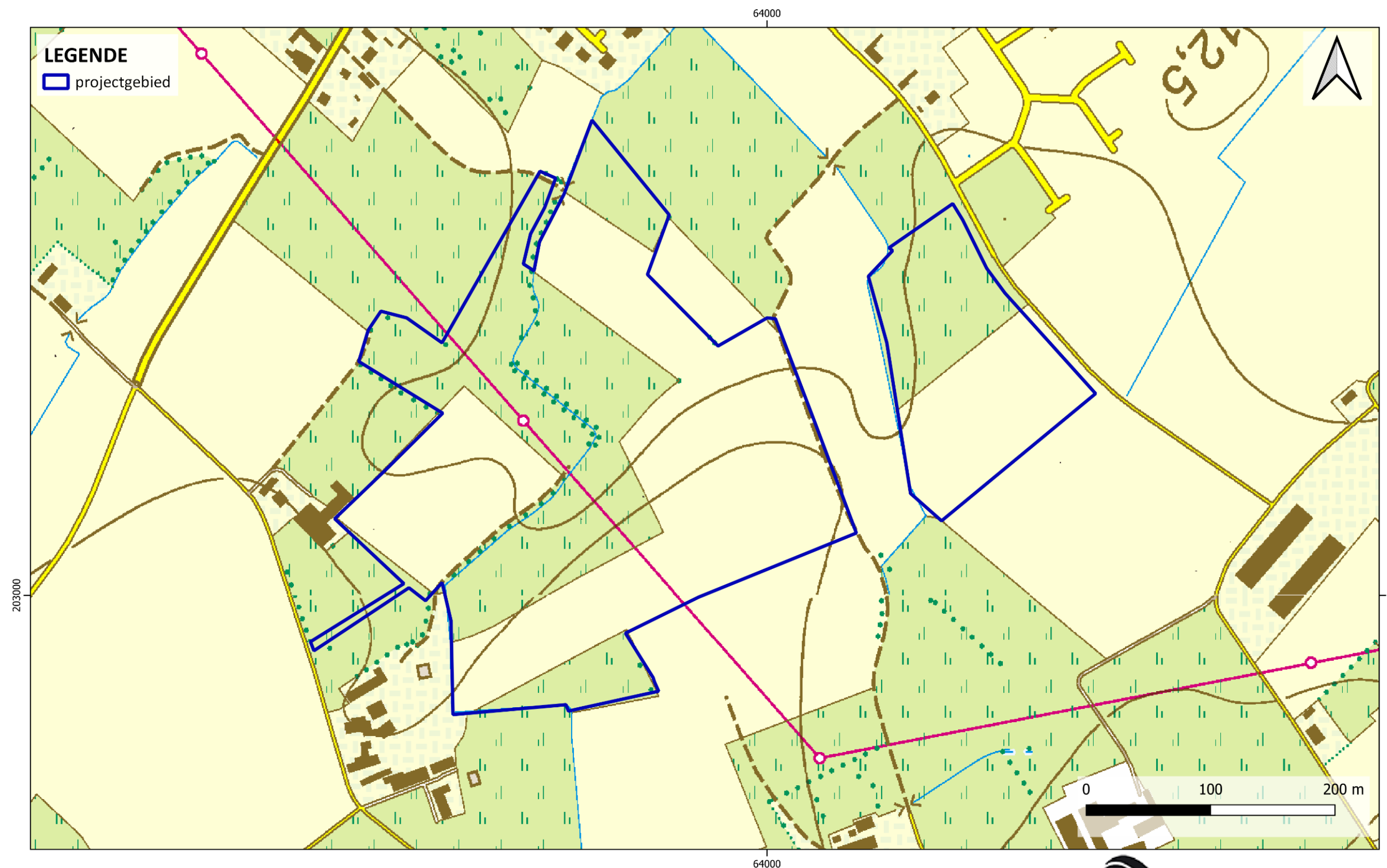
Inhoudsopgave

1	Administratieve fiche	- 5 -
2	Bureauonderzoek	- 9 -
2.1	Archeologische voorkennis	- 9 -
2.2	Aanleiding van het onderzoek.....	- 9 -
2.3	Doel van het onderzoek	- 9 -
2.4	Huidige situatie projectgebied	- 10 -
2.5	Beschrijving geplande werken.....	- 10 -
2.6	Randvoorwaarden	- 10 -
2.7	Werkwijze	- 11 -
3	Assessmentrapport.....	- 16 -
3.1	Landschappelijke situering van het onderzoeksgebied.....	- 16 -
3.2	Geo(morfo)logische en bodemkundige situering van het onderzoeksgebied	- 20 -
3.2.1	Tertiair geologisch	- 20 -
3.2.2	Quartaair geologisch	- 21 -
3.2.3	Bodem	- 22 -
3.2.3.1	Bodemtypekaart.....	- 22 -
3.2.3.2	Potentiële bodemerosie	- 24 -
3.2.3.3	Erosiegevoeligheid.....	- 25 -
3.2.3.4	Landgebruik	- 26 -
3.2.3.5	Gewestplan.....	- 27 -
3.3	Historische situering van het onderzoeksgebied	- 28 -
3.3.1	Algemene historische situering	- 28 -
3.3.1.1	Zedelgem	- 28 -
3.3.1.2	Aartrijke	- 30 -
3.3.2	Historisch kaartmateriaal	- 33 -
3.3.2.1	Kaart van Fricx, 1704-1712/1727	- 33 -
3.3.2.2	Kaart van Ferraris (1771 – 1778)	- 34 -
3.3.2.3	Atlas der Buurtwegen (1840)	- 36 -
3.3.2.4	Topografische kaart van Vandermaelen (1846 – 1854)	- 37 -
3.3.2.5	Kaart van Popp (1842 – 1879)	- 38 -

3.3.1	Luchtfoto 1971	- 39 -
3.3.2	Luchtfoto 1979-1990	- 40 -
3.3.3	Luchtfoto 2000-2003	- 41 -
3.3.4	Luchtfoto 2015	- 42 -
3.3.5	Luchtfoto 2020	- 43 -
3.4	Archeologische situering van het projectgebied.....	- 45 -
3.4.1	Archeologische nota's en onderzoek in de omgeving.....	- 45 -
3.4.2	CAI Indicatoren	- 45 -
4	Besluit	- 48 -
5	Bibliografie.....	- 51 -
6	Lijst van figuren	- 52 -

1 Administratieve fiche

Projectcode	2021B417
Site	Zedelgem - Hollevoordestraat
Projectsigle ADEDE	ZED-HOL
Soort onderzoek	Bureauonderzoek
Aard van de vervolgwerven	Uitbreiding waterbekken en ophoging terrein.
Uitvoerder	ADEDE bvba
Erkenningsnummer ADEDE bvba	2015/00058
Erkend archeoloog	David Janssens 2018/00215
Tijdelijke bewaarplaats archief	ADEDE bvba
Bibliografische referentie	Boris Horemans, 2021, Archeologienota Hollevoordestraat te Zedelgem (West- Vlaanderen), ADEDE Archeologisch Rapport 677, Gent.
Grootte projectgebied	±118.750 & ±24.350
Periode uitvoering	Februari 2021
Themen thesaurus Onroerend Erfgoed	Archeologienota, Bureauonderzoek
Verstoorde zones	Nihil.

Zedelgem - Hollevoordestraat

aangemaakt: 26 februari 2021
bron: AGIV - QGIS - CRS: Lambert 72

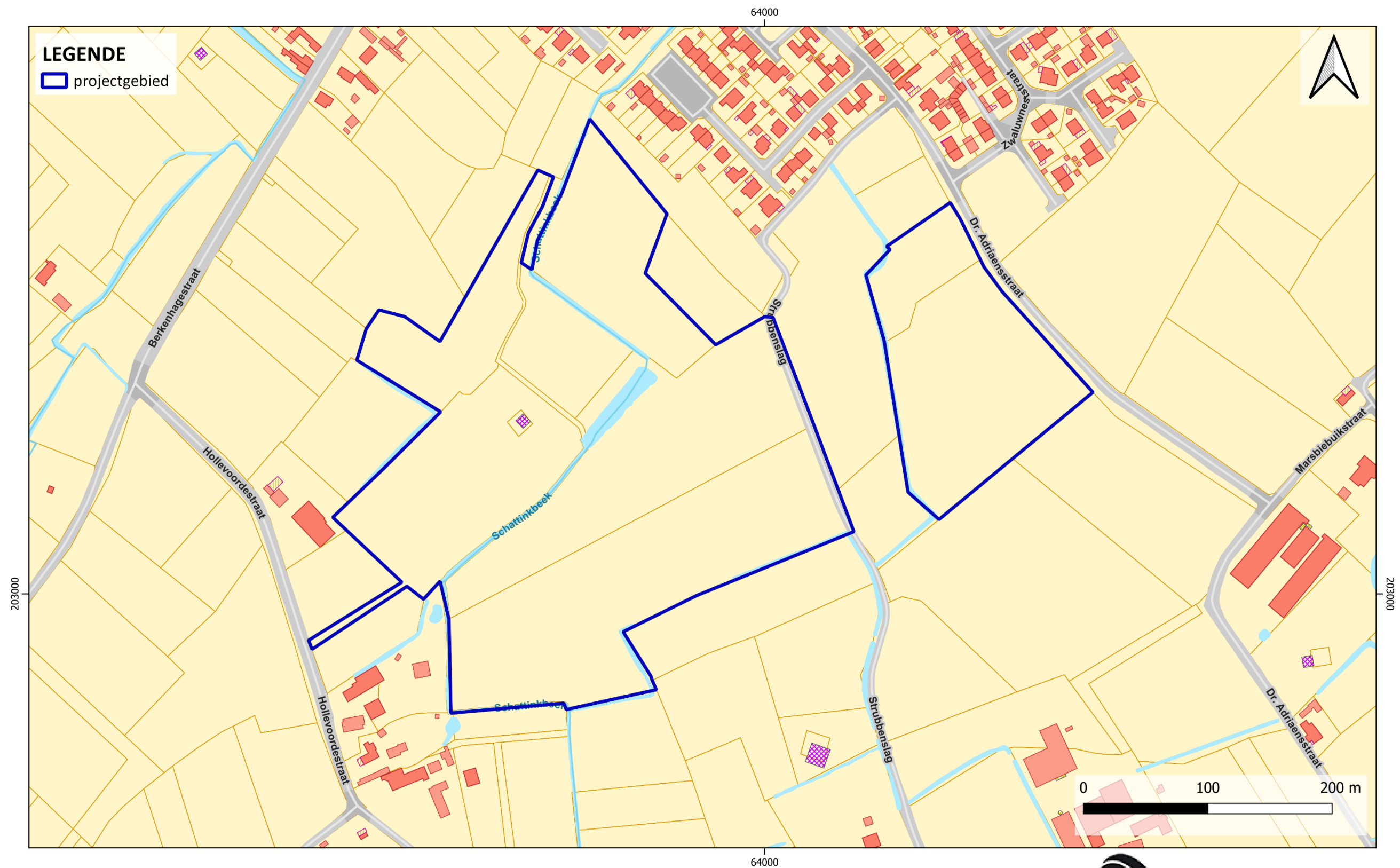

Zedelgem - Hollevoordestraat

aangemaakt: 26 februari 2021
bron: AGIV - QGIS - CRS: Lambert 72

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

Zedelgem - Hollevoordestraat

aangemaakt: 26 februari 2021
bron: AGIV - QGIS - CRS: Lambert 72

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

2 Bureauonderzoek

2.1 Archeologische voorkennis

Binnen de contouren van het projectgebied werd vooralsnog geen archeologisch (voor)onderzoek uitgevoerd. Wel zijn voor de ruime omgeving reeds archeologische waarden gekend. Deze worden in het assessment besproken.

2.2 Aanleiding van het onderzoek

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van een geplande omgevingsvergunningsaanvraag voor stedenbouwkundige handeling waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 3.000m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 5.000m² of meer bedraagt. De initiatiefnemer is daarom verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

2.3 Doel van het onderzoek

Deze archeologische nota heeft tot doel om door middel van de bestaande archeologische, geografische, geologische, en historische bronnen de mogelijkheid tot het aantreffen van archeologisch waardevolle sites binnen het projectgebied te onderzoeken. Aan de hand van de verzamelde informatie wordt vervolgens een programma van maatregelen opgesteld met het doel de archeologische kennis te bewaren voor de volgende generaties.

Volgende onderzoeksvragen worden in deze archeologienota behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied?
- Zijn er archeologische sites met relevante cultuurhistorische waarde gekend op of in de omgeving van het onderzoeksgebied?
- Hoe evolueerde het historisch landgebruik van het onderzoeksgebied?
- Hoe evolueerde de historische bebouwing van het onderzoeksgebied?
- Wat is de potentiële impact van de geplande werken op het cultuurhistorisch en archeologisch erfgoed?

2.4 Huidige situatie projectgebied

Het projectgebied is momenteel quasi geheel braakliggend en in gebruik als landbouwgrond. Centraal over het terrein loopt de Schattinkbeek. Centraal werd een waterbekken gegraven dat door deze beek gevoed wordt. De enige bebouwing op het onderzoeksgebied betreft een elektriciteitsmast die centraal op het terrein werd geplaatst.

2.5 Beschrijving geplande werken

De geplande werken omvatten de uitbreiding van het bestaande waterbekken op het terrein. Het waterbekken (momenteel 1.116m^2 met een diepte van 3m) wordt vergroot tot een oppervlakte van 4.065m^2 , met een diepte van 3,5m. Hierbij wordt zo'n 12.593m^3 aarde uitgegraven. De uitgegraven aarde wordt gebruikt om delen van het terrein op te hogen. Er werden vier zones aangeduid binnen het projectgebied die zullen opgehoogd worden.

Een eerste ophogingszone, zuidelijk op het terrein, heeft een oppervlakte van 19.691m^2 en wordt gemiddeld zo'n 17cm opgehoogd (met een totaal van zo'n 3.607m^3 aarde). Een tweede ophogingszone, van 11.408m^2 , noordwestelijk op het projectgebied, wordt opgehoogd met 2.918m^3 aarde, gemiddeld zo'n 22cm. Een derde ophogingszone, tussen de nieuwe loop van de Schattinkbeek en het nieuw aan te leggen bassin, betreft een oppervlakte van 1.028m^2 , wordt gemiddeld zo'n 16cm opgehoogd (met een totaal van zo'n 201m^3). Voor deze zones wordt de teelaarde niet afgegraven en gebeurt de ophoging boven op de teelaarde. De ophogingsaarde wordt vervolgens door de teelaarde geploegd.

Een laatste zone, gelegen op het meest oostelijke gedeelte van het projectgebied, heeft een oppervlakte van zo'n 8.480m^2 en wordt gemiddeld zo'n 30cm opgehoogd, met uitschieters tot zo'n 50cm. De ophoging gebeurt met in totaal 2.319m^3 aarde. Voor deze laatste ophoging zal eerst de teelaarde worden afgegraven, om, na de ophoging, opnieuw over de opgehoogde zone te verdelen. Hiervoor dient te worden uitgegaan van een verstoring van zo'n 40cm onder het maaiveld.

Verder wordt centraal op het terrein de loop van de Schattinkbeek ook verlegd, zodat deze een hoek maakt ten noordoosten van het nieuw aan te leggen waterbekken. Hiervoor wordt een bodemingreep voorzien van zo'n 110cm onder het bestaande maaiveld (een uitgraving van zo'n 341m^3).

2.6 Randvoorwaarden

Gezien het projectgebied momenteel in gebruik is, wordt deze archeologienota opgesteld in uitgesteld traject vanwege economische onmogelijkheid.

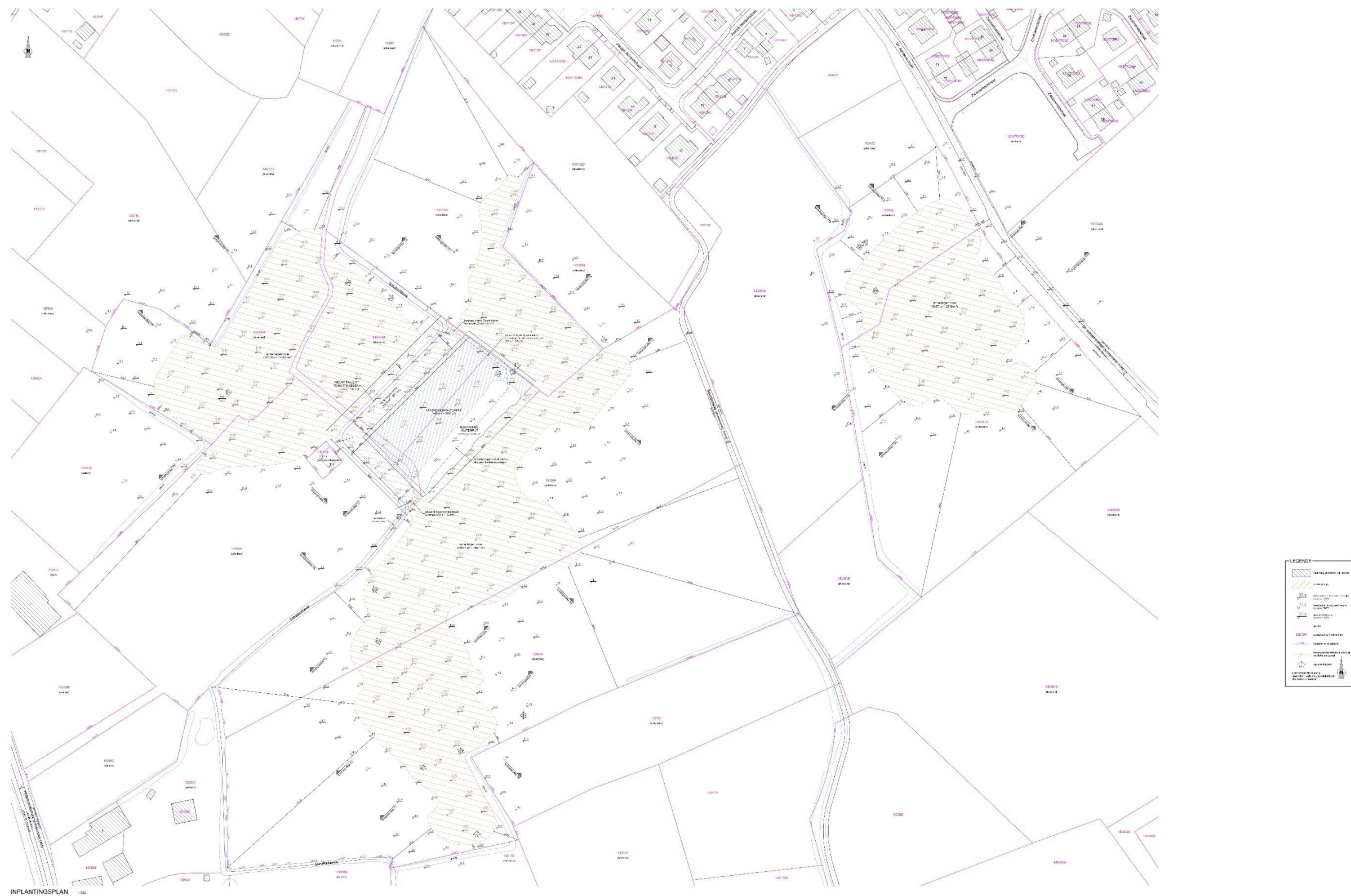
2.7 Werkwijze

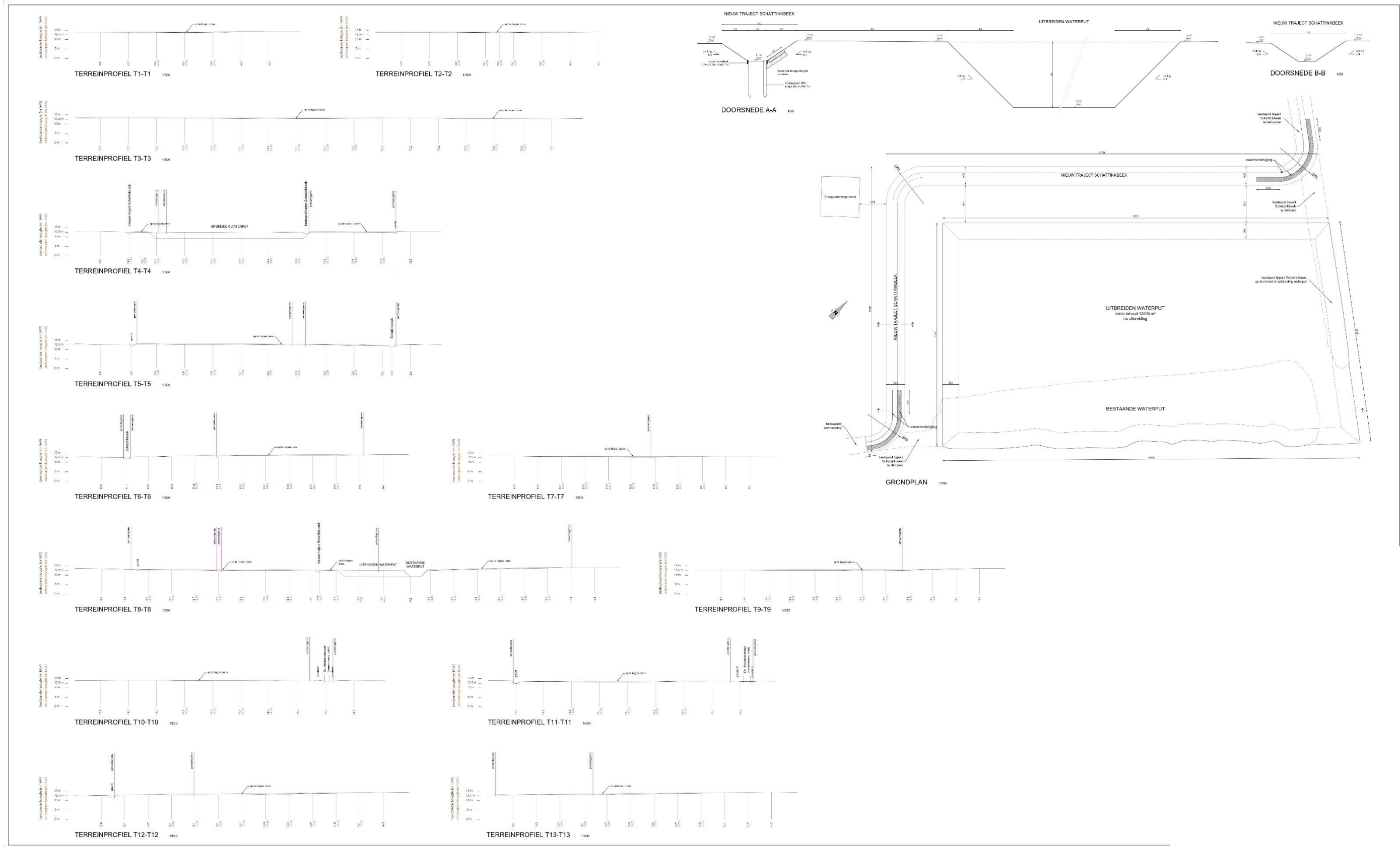
Dit bureauonderzoek heeft tot doel de aanwezigheid en de bewaringstoestand van de archeologische resten binnen het projectgebied in te schatten, alsook de impact van de geplande werken op het aanwezige archeologische erfgoed. Op basis van de verworven kennis kunnen concrete aanbevelingen geformuleerd worden voor een eventuele verder prospectie-/opgravingsstrategie. De archeologische verwachting van het projectgebied wordt gebaseerd op gekende geologische, landschappelijke, archeologische, historische en geografische bronnen. Hiervoor wordt beroep gedaan op gekende literatuur, de Centraal Archeologische Inventaris, het Geoportaal van Onroerend Erfgoed en de Databank Ondergrond Vlaanderen. Dit alles wordt vervolgens samengelegd met topografische kaarten, recente luchtfoto's, kadasterkaarten en plannen van de gekende/geplande toestand.

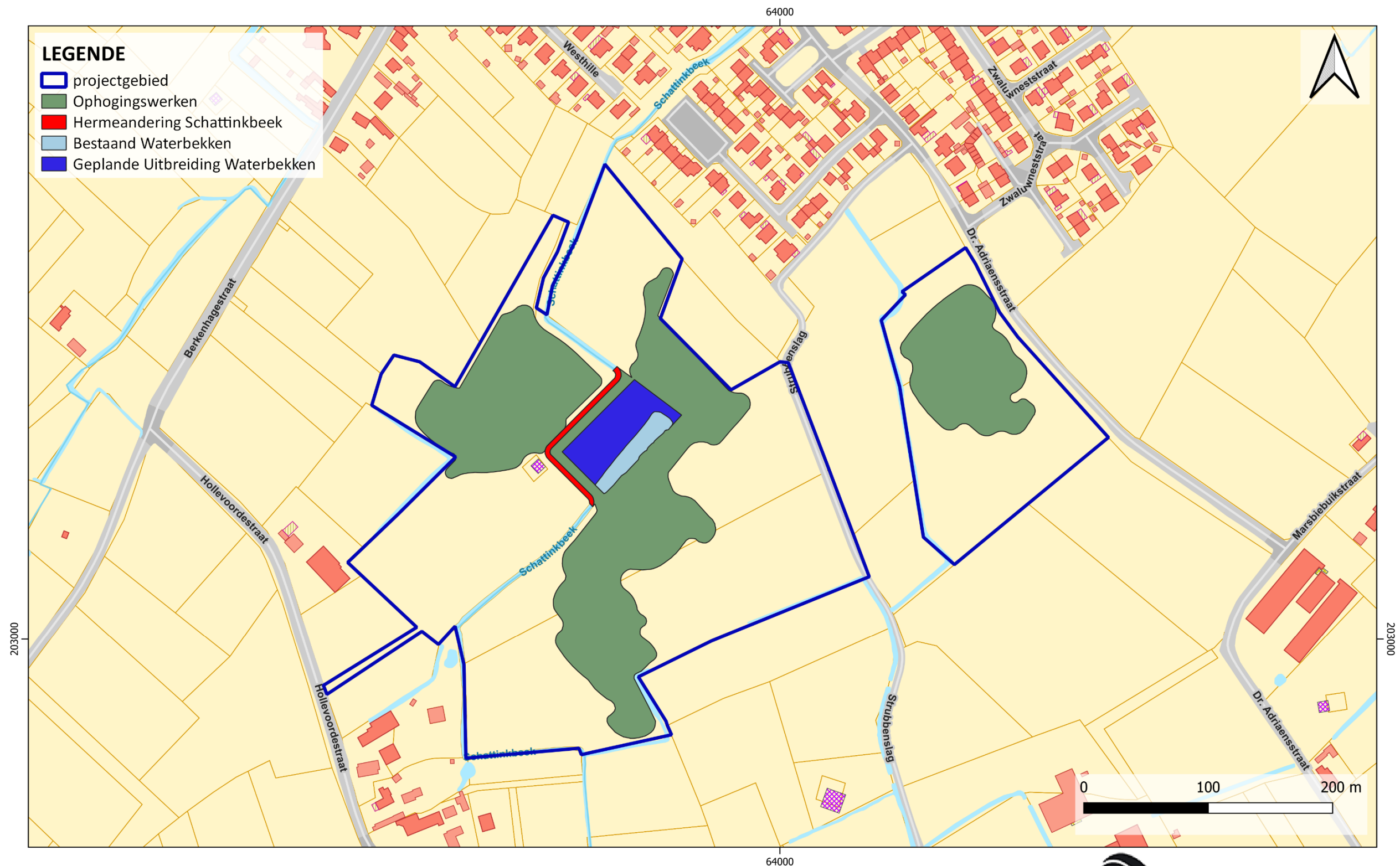
Overzicht geconsulteerde kaarten:

- Onderzoeksgebied:
 - Inplantingsplan huidige toestand
 - Inplantingsplan geplande toestand
 - Doorsnede bestaande toestand
 - Doorsnede nieuwe toestand
- Geografische/geo (morfo)logische en bodemkundige situering:
 - Topografische kaart
 - Orthofoto
 - Kadasterkaart
 - Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II
 - Tertiair geologische kaart
 - Quartair geologische kaart
 - Bodemtypekaart
 - Potentiële bodemerosiekaart
 - Erosiegevoeligheidskaart
 - Bodemgebruiksbestand
 - Gewestplan
- Historische situering:
 - Kaart van Fricx, 1704-1712/1727
 - Kaart van Ferraris, 1777
 - Atlas der Buurtwegen, 1840
 - Kaart van Vandermaelen, 1846-1854

- Kaart van Popp, 1842-1879
- Luchtfoto's
- Archeologische situering:
 - Geoportaal Centraal Archeologische Inventaris
 - Inventaris Onroerend Erfgoed

Zedelgem - Hollevoordestraat

aangemaakt: 26 februari 2021
bron: AGIV - QGIS - CRS: Lambert 72

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

3 Assessmentrapport

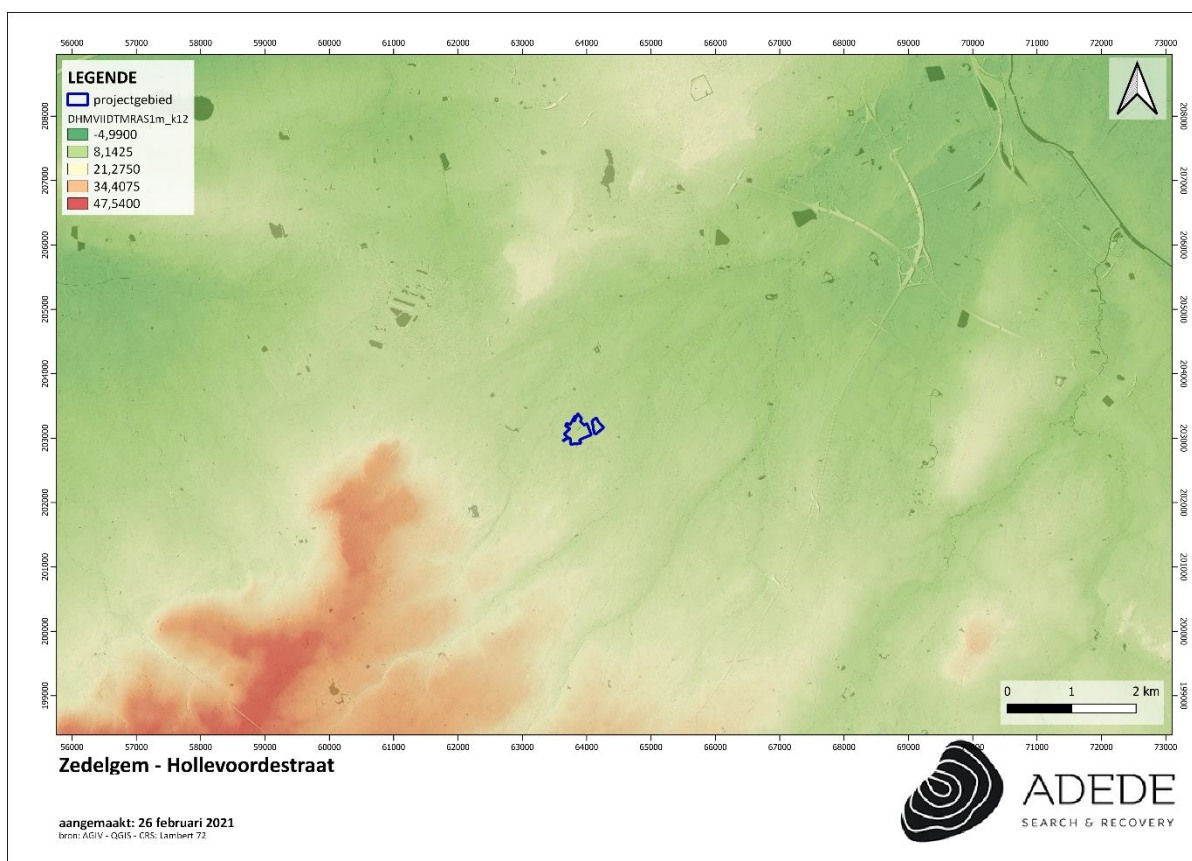
3.1 Landschappelijke situering van het onderzoeksgebied

Het projectgebied is gelegen op het grondgebied van Zedelgem, meer bepaald nabij de dorpskom van de Zedelgem, ten noordoosten van de deelgemeente Aartrijke. Fysisch-geografisch behoort het gebied tot Zandig Vlaanderen en meer specifiek het Westelijk Houtland. De gemeente is gelegen op een noordelijke uitloper van het 'Plateau van Wijnendale', dat zich als een zogenaamd erosiereliëf uitstrekt van Aartrijke (Zedelgem) over Wijnendale (Torhout) tot aan 'Ruidenberg-Belhutte'. Deze zone komt ook overeen met de zogenaamde oude veldgebieden van Torhout, waarvan het 'Wijnendaleveld' (met onder andere Verloren Kost, Kasteel de Maere) in het naburige Torhout en Ichtegem een restant vormt.

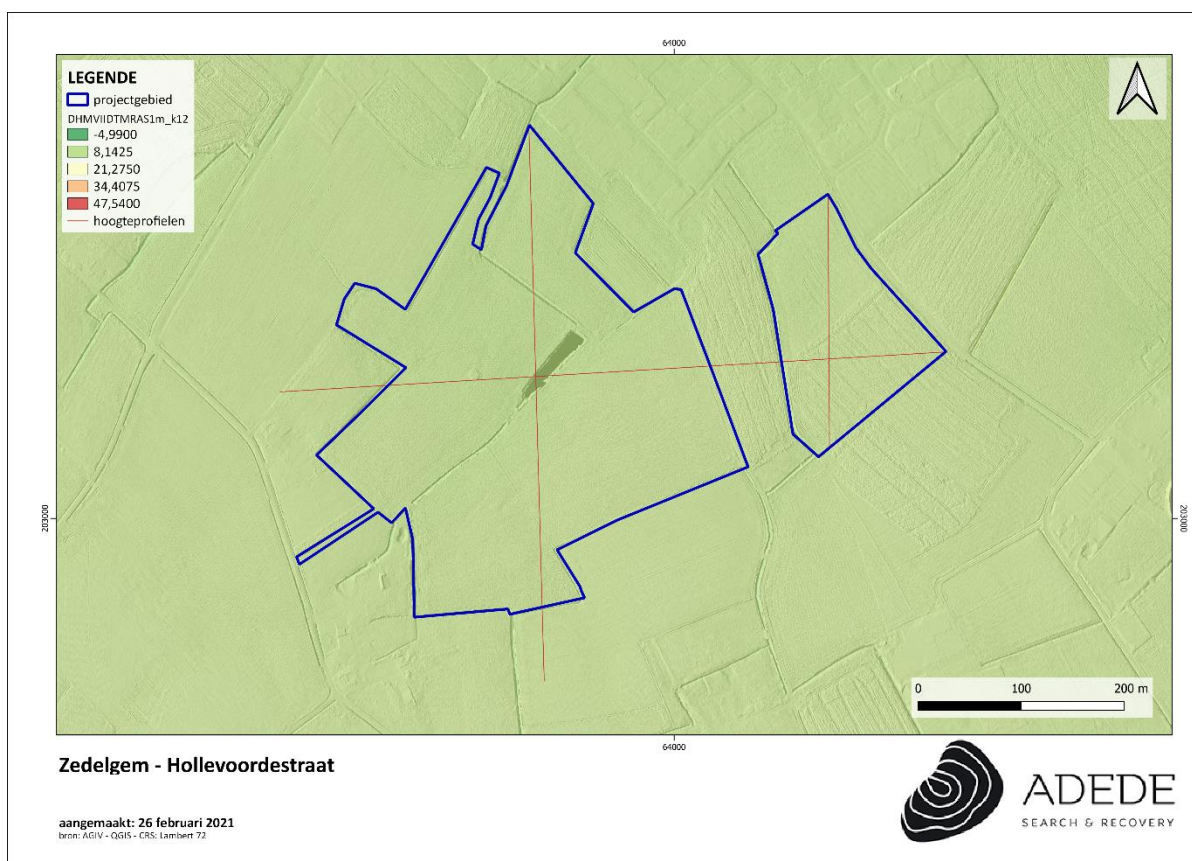
Het Plateau van Wijnendale heeft een zwak golvend reliëf (wisselend tussen 20 en 50 m) met steilranden (hellingen tot 5%) naar het westen en het zuiden, die plaatselijk diep aangetast zijn door de terugschrijdende erosie van de beken. De oostelijke helling van de Aartrijke-berg en de noordelijke helling van het plateau van Veldegem zijn merkkelijk zachter.

Het plateau van Wijnendale is ontwikkeld in Tertiaire kleien en zanden. De in noordelijke richting licht afhellende lagen veroorzaken de zuidelijk georiënteerde steilrand. Ten zuiden van de kuststrand bevinden zich minder resistente kleien en zanden van de Formatie van Tielt. Deze meer erosiegevoelige sedimenten hebben aanleiding gegeven tot een depressie, die de westelijke uitloper is van de grote depressie van de Handzamevaart.¹ Het projectgebied is gelegen op een hoogte van zo'n 12 à 14m TAW. Het noordelijke gedeelte is lager gelegen dan het zuidelijke gedeelte.

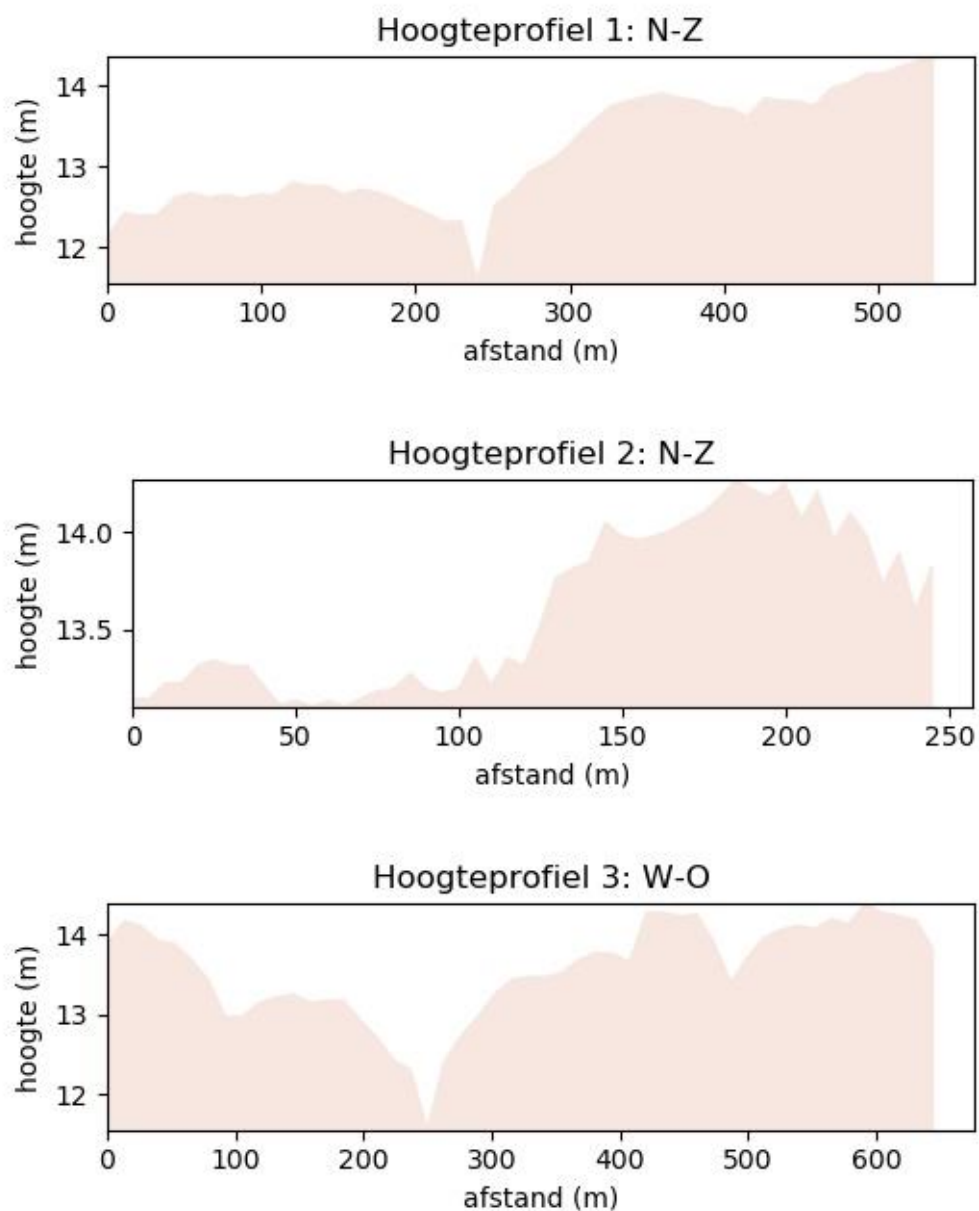
¹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Aartrijke [online] <https://id.erfgoed.net/themas/15840> (Geraadpleegd op 23-09-2020). & Sevenant et al. 2002, 60-62

Figuur 1. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m.

Figuur 2. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m (detail).

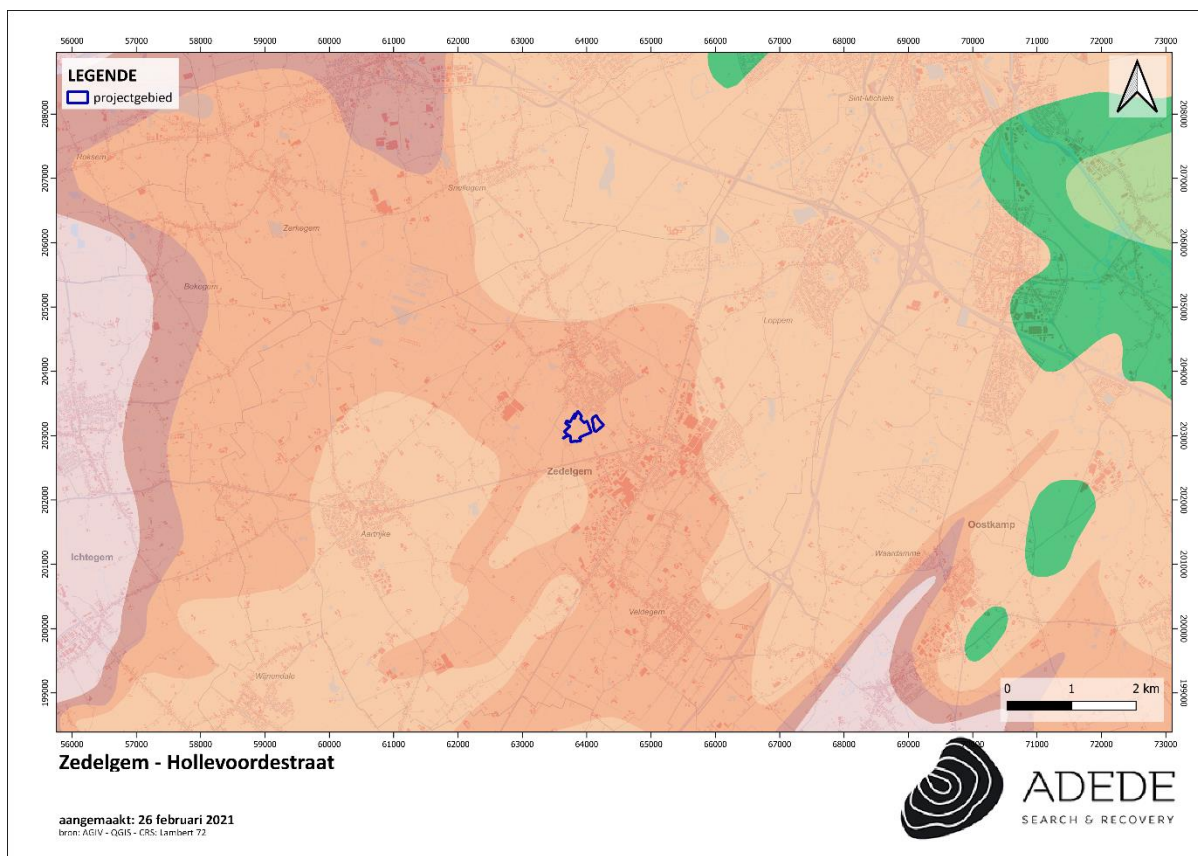

Figuur 3. Hoogteprofielen van het projectgebied.

3.2 Geo(morfo)logische en bodemkundige situering van het onderzoeksgebied

3.2.1 Tertiair geologisch

De Tertiair geologische kaart (1:50.000) geeft de lithologie van de afzettingen onder de Quartaire afzettingen weer. Het projectgebied wordt gekarteerd binnen de formatie van Gentbrugge, meer bepaald het Lid van Pittem. Het betreft hier een grijsgroene klei, sterk zandhoudend, plaatselijk zandsteenbanken (veldsteen); weinig glauconiethoudend en glimmerhoudend.

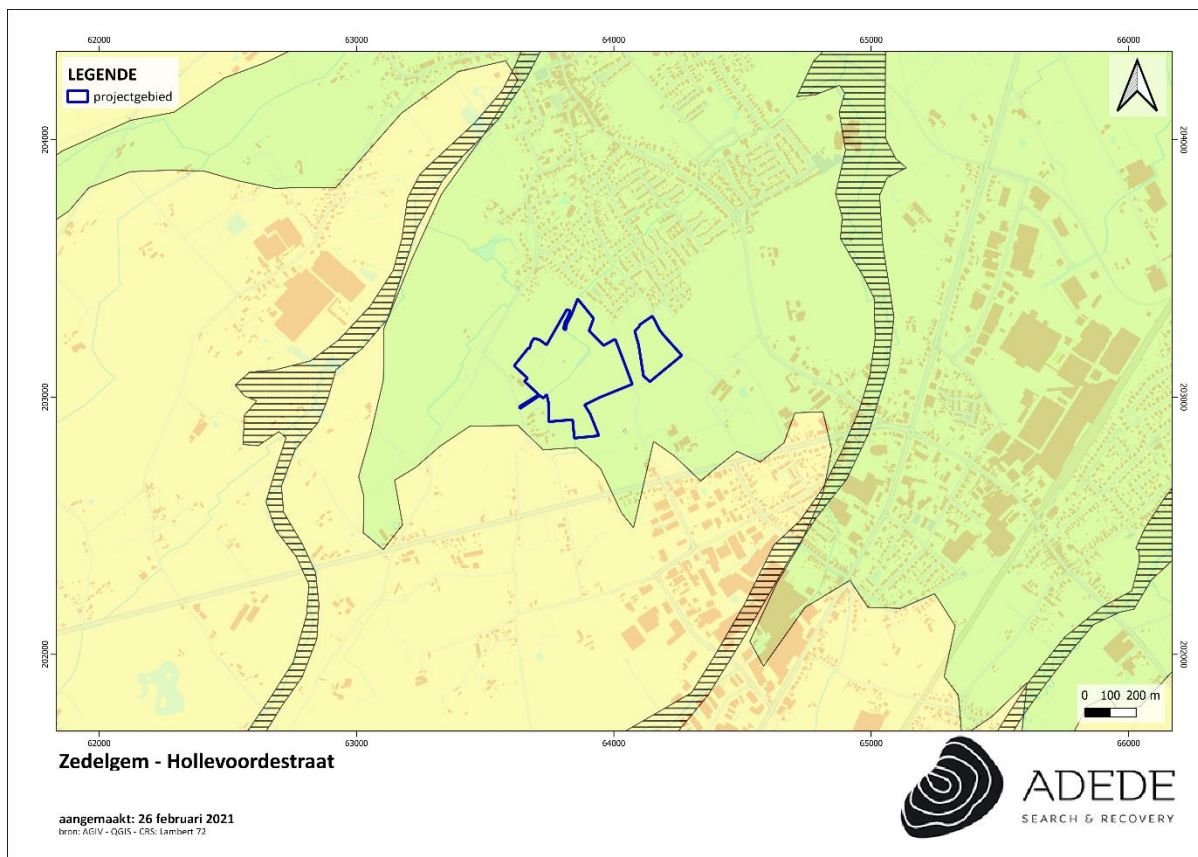

Figuur 4. Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart.

3.2.2 Quartair geologisch

Op de quartair geologische kaart wordt het projectgebied gekarteerd binnen het quartaire bodemtype 3. Bij dit profieltype zijn er geen Holocene en/of Tardiglaciale afzettingen aanwezig bovenop de Pleistocene sequentie. Dit profieltype is opgebouwd uit volgende lagen:

- Elpw: Dit zijn eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) of mogelijk Vroeg-Holocene. In het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen bestaan deze afzettingen voornamelijk uit silt (loess) en in de meer noordelijke en centrale delen van Vlaanderen, waar het onderzoeksgebied zich bevindt, zijn deze opgebouwd uit zand tot zandleem. Met mogelijks HQ: hellingsafzettingen van het Quartair.
- Flpw: Dit zijn fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen)

Figuur 5. Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart.

3.2.3 Bodem

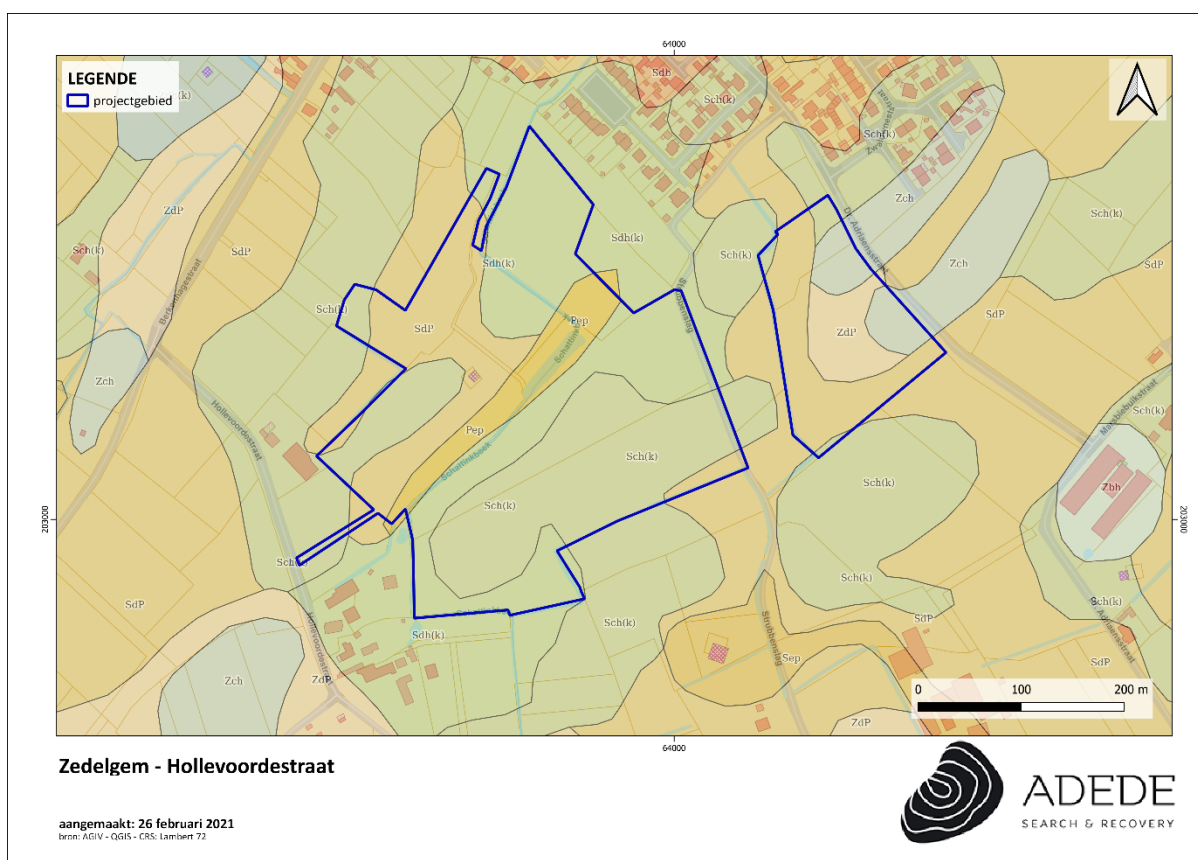
In dit hoofdstuk worden achtereenvolgens de bodemtypekaart, potentiële bodemerosiekaart, erosiegevoeligheidskaart en het bodemgebruiksbestand besproken.

3.2.3.1 Bodemtypekaart

Op de bodemtypekaart vinden we volgende bodemtypes terug binnen de contouren van het projectgebied.

- Sch(k): Matig droge lemig zandbodem met verbrokkelde ijzer en/of humus B horizont. De drie kaartenheden ScG, Sch en ScP werden gebruikt om Postpodzolgebieden aan te duiden. De profielontwikkeling G werd bij de aanvang van de kartering van de Zandstreek gebruikt in West-Vlaanderen. Vanaf 1960 verdween de . . G ontwikkeling van het kaartblad. De complexe ontwikkeling . . P omvat zones waar de Postpodzol observatie bevestigd wordt in de boring door het waarnemen van de verbrokkelde humus en/of ijzer B en dus als . . h geregistreerd werd. In mozaïek verschijnen plaatsen waar het verkitten deel van de Podzol B werd uitgegraven en afgevoerd terwijl de zachte humusaanrijking homogeen in een dikke bouwvoor werd verwerkt, deze waarnemingen werden als . . p bestempeld en de . . h en . . p waarnemingen samen vormen een complex . . P, een zuivere Postpodzol eenheid. De drie eenheden hebben een uniform, homogeen Ap horizont minstens 30 cm dik en zijn donkergrijs van kleur. Daaronder komen meestal resten voor van de verbrokkelde Podzol B welke meestal overgaan in een sterk gevlekte verbrokkelde textuur B waarin de roestverschijnselen voorkomen tussen 60 en 90 cm. De waterhuishouding is gunstig in de winter maar het profiel wordt te droog in de zomer. Soms werden op deze bodems (ScG, Sch, ScP) voederbieten geteeld. De bodems zijn matig geschikt voor de landbouwteelten uit het zandgebied. Thans verbouwt men er vooral maïs en in West-Vlaanderen veel grove groenteteelt.
- Sdh(k): Matig natte lemig zandbodem met verbrokkelde ijzer en/of humus B horizont. Deze matig natte Postpodzol heeft een bouwlaag (Ap) die goed humeus is, gehomogeniseerd en 30-50 cm dik. Ingevolge oplossingsverschijnselen van de Podzol B, maar vooral door uitdelven en afvoeren van het verharde benedendeel van de Podzol B is deze horizont op veel plaatsen bijna volledig verdwenen. De roestverschijnselen, soms moeilijk waarneembaar in de Podzol B beginnen normaal tussen 40 en 60 cm diepte. De waterhuishouding is gunstig in de zomer, maar de bodem is soms iets te nat in de winter. De matig natte Postpodzolen op lemig zand werden betiteld als zijnde goede gronden voor rogge, haver en aardappelen. De zomergranen en de vroeger geteelde voederbieten zijn actueel praktisch volledig vervangen door maïs en raaigras; ook goed geschikt voor weiland.

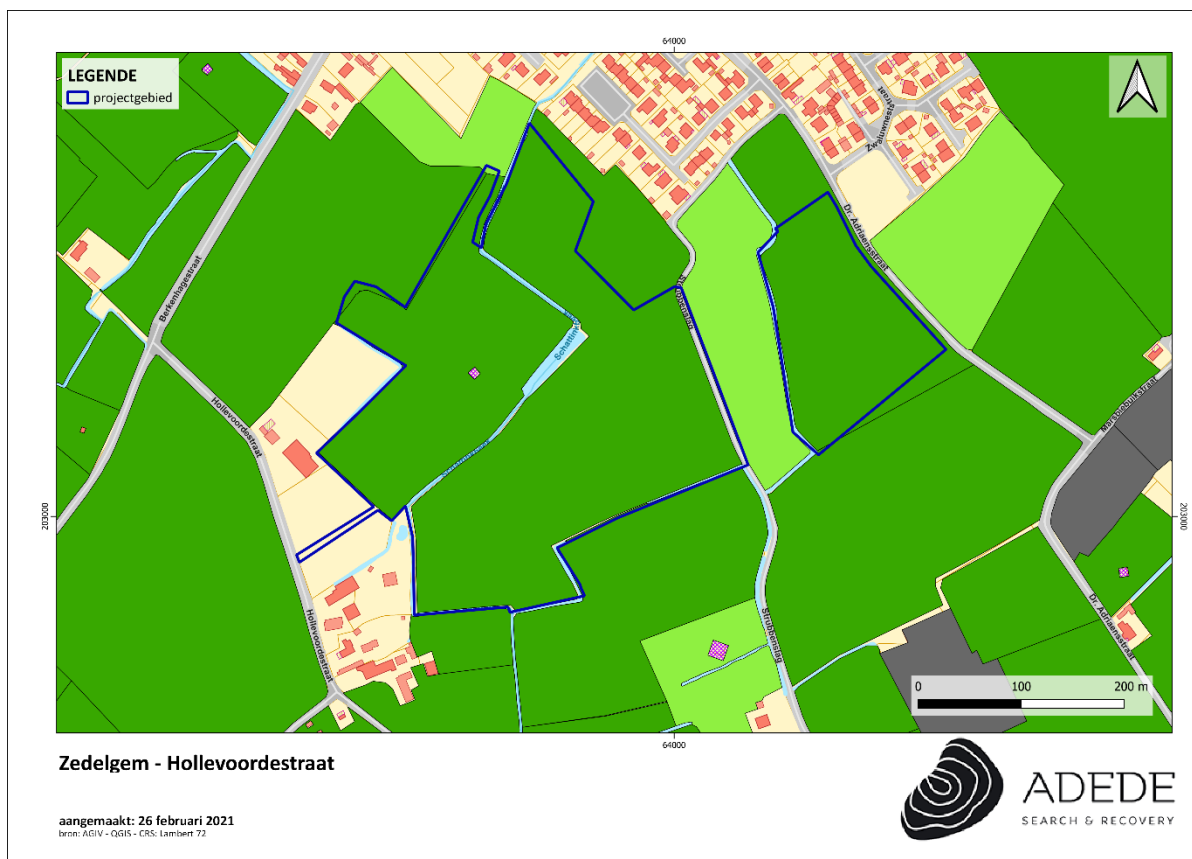
- **SdP:** Matig natte lemig zandbodem zonder profiel of met onbepaald profiel. Dit complex omvat overwegend gronden zonder profielontwikkeling (. . p) en gronden met zwakke profielontwikkeling (. . h, . . b). De bovengrond is donker grijsbruin, meestal 30-40 cm dik, goed humeus en rust meestal op een dunne (ongeveer 10-15 cm), zwak humeuze overgangshorizont. Tussen 40 en 60 cm beginnen de roestverschijnselen. Het profiel is te nat in de winter en heeft een gunstige waterhuishouding in de zomer. De bodem vertegenwoordigt een goede landbouwgrond in de Zandstreek.
- **PeP:** Natte licht zandleembodem zonder profiel. Deze hydromorfe bodems hebben een reductiehorizont op licht zandleem. De bouwvoor, 20 - 30 cm dik, vertoont reeds roestvlekken in een donker grijsbruine matrix. Tussen de humeuze bovengrond en het zand, leem, klei, kleizand, mergel of veensubstraat komt doorgaans een niet humeuze zandiger laag voor. De roestverschijnselen beginnen intens onder de bouwvoor en de reductiehorizont begint tussen 100 en 120 cm. Bij het complex PeP, welke zelden gekarteerd werd, is de geassocieerde bodem meestal een Pec. De bodems hebben een waterlast in winter en lente. Ze zijn fris en vochthoudend in de zomer en drainage is noodzakelijk. Ze zijn geschikt voor weiland, goed voor akkerbouw, mits drainage.

Figuur 6. Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart.

3.2.3.2 Potentiële bodemerosie

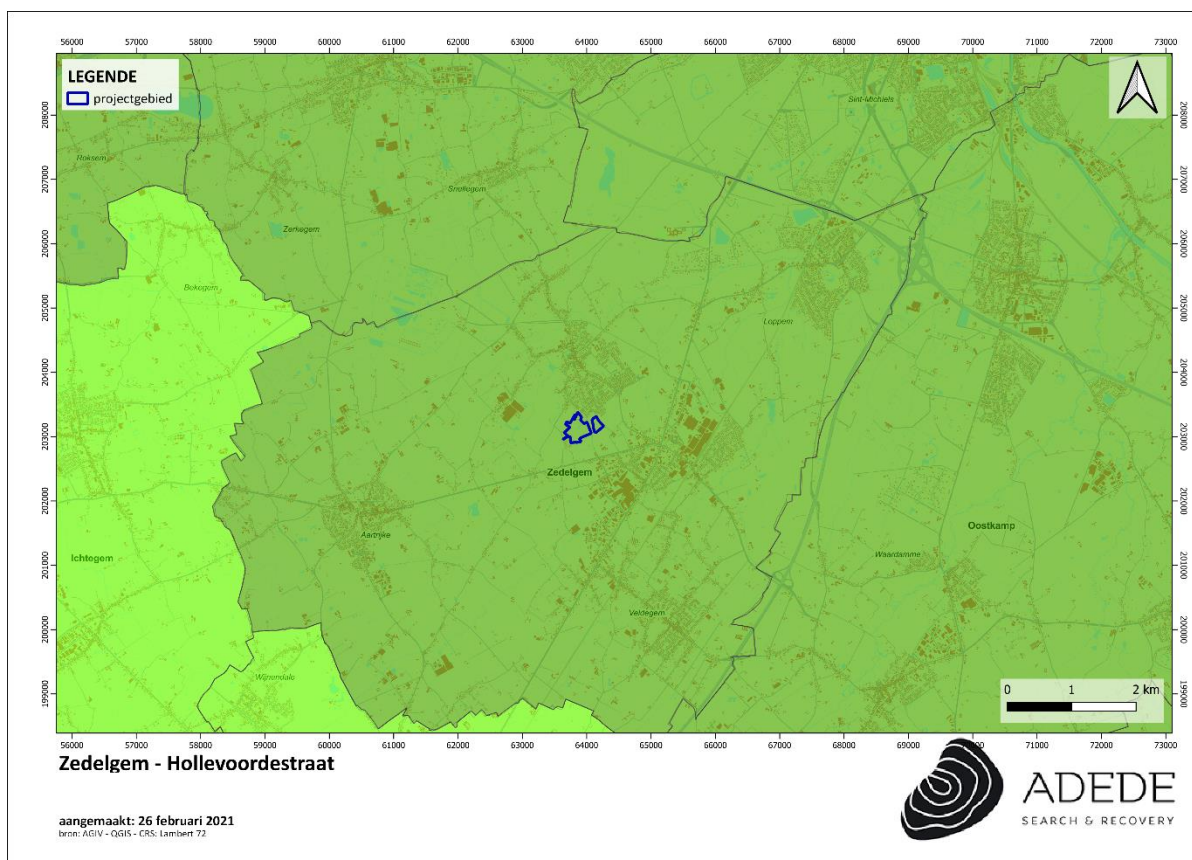
Het projectgebied wordt op de Potentiële Bodemerosiekaart gekarteerd met een verwaarloosbaar potentieel op bodemerosie.

Figuur 7. Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart.

3.2.3.3 Erosiegevoeligheid

Het grondgebied van de gemeente Zedelgem staat te boek als zeer weinig erosiegevoelig.

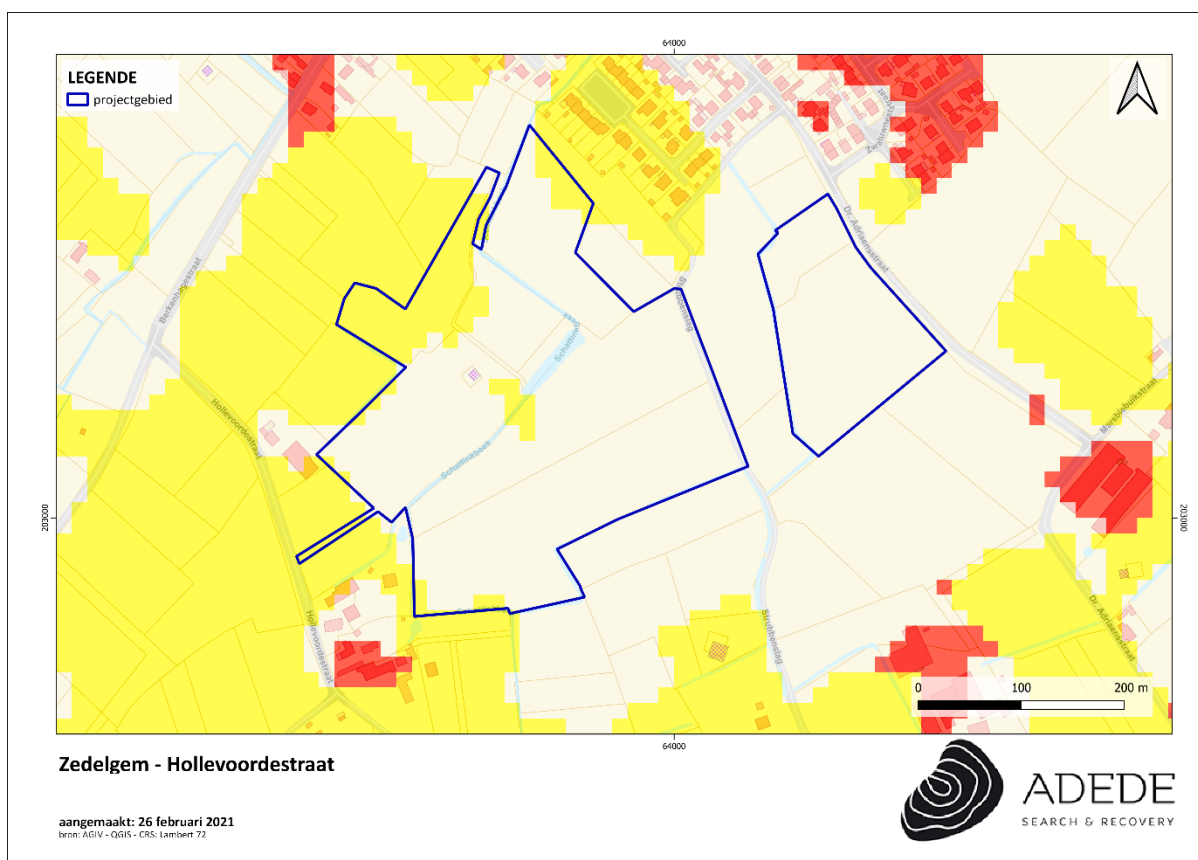
Figuur 8. Situering van het projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart.

3.2.3.4 Landgebruik

Volgende bodemgebruiken worden gekarteerd binnen de contouren van het projectgebied op het bodemgebruiksbestand:

Akkerland (wit): Bodem die gebruikt wordt in een of ander rotatiesysteem waarbij jaarlijks gewassen worden geoogst, inclusief braakland.

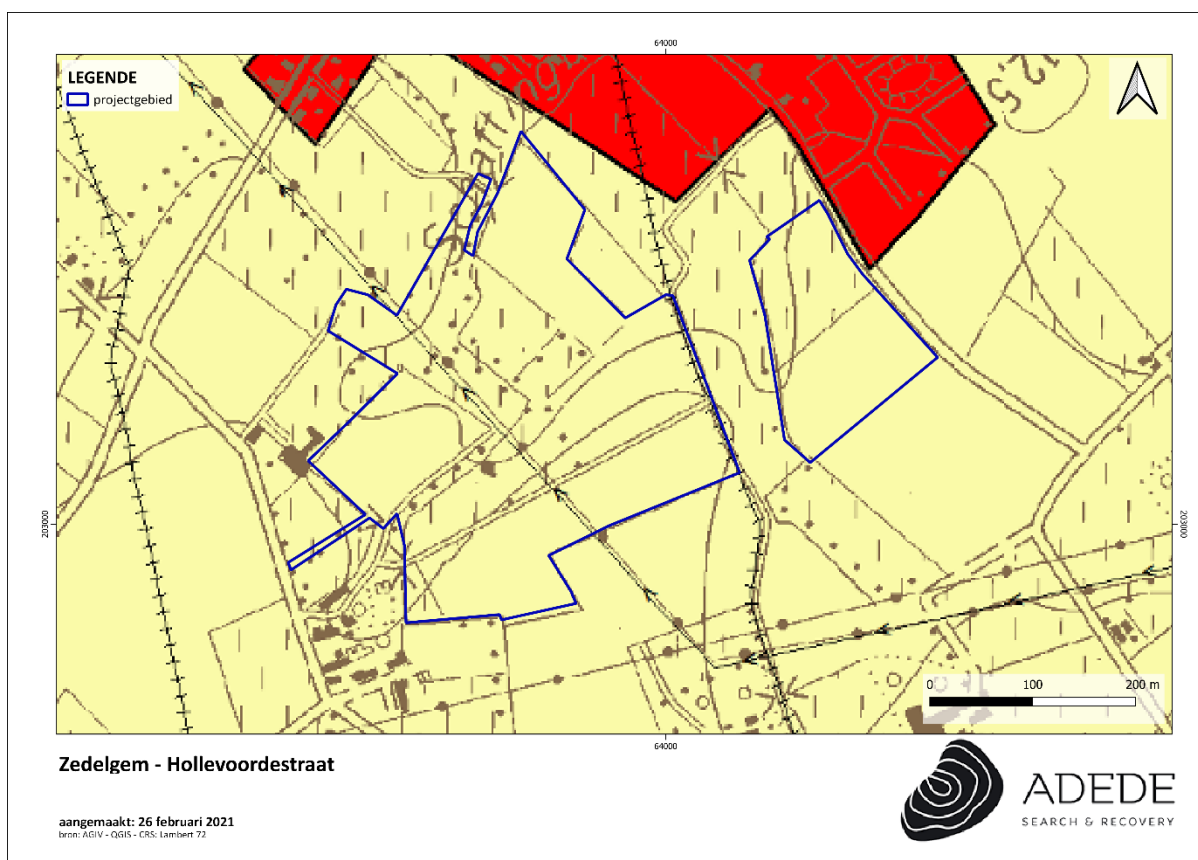
Weiland (geel): Bodem die bedekt is met gras en die niet gelegen is in het overstromingsgebied van een rivier.

Figuur 9. Situering van het projectgebied op het bodemgebruiksbestand.

3.2.3.5 Gewestplan

Het Vlaams Gewestplan gaat terug op de 'wet op de stedenbouw', goedgekeurd in 1962. Tussen 1976 en 1980 werden 48 afzonderlijke plangewesten aangewezen, die samen het Vlaams Gewestplan vormen. Het Vlaams Gewestplan geeft de precieze functiebestemming van het totale grondgebied weer. De bestemming verwijst naar de algemene en aanvullende (bijzondere) stedenbouwkundige voorschriften zoals ze werden vastgelegd door de Vlaamse Regering. In het gewestplan staat het projectgebied gekarteerd als '**Agrarisch Gebied**'.

Figuur 10. Situering van het projectgebied op het gewestplan.

3.3 Historische situering van het onderzoeksgebied

3.3.1 Algemene historische situering

3.3.1.1 Zedelgem²

De oudste sporen van bewoning die te Zedelgem teruggevonden zijn, dateren uit de neolithische periode. In de omgeving van de Kezelberg (kruispunt Diksmuidse Heirweg/Snellegemsestraat) worden door baron de Maere d'Aertrycke neolithische relictten opgegraven in het begin van de 20ste eeuw. De prospectie door middel van luchtfotografie, door de Gentse Universiteit uitgevoerd in de jaren 1990, leverde sporen van twee cirkelvormige structuren op aan weerszijden van de Zabbeek, tegen de grens met Loppem. Het gaat vermoedelijk om grafheuvels uit het midden van de bronstijd (3000-800 voor Christus). Ze kunnen echter, door de aanwezigheid van de Zabbeek tussen beide structuren, niet tot hetzelfde grafveld gerekend worden en het is niet duidelijk of er een verband is. De resultaten van deze prospectie zijn voor Zedelgem beïnvloed door de industrialisering op de wijk De Leeuw, waardoor mogelijk andere sporen niet langer traceerbaar zijn via luchtfotografie. Het is niet duidelijk of de bewoning in Zedelgem in de Romeinse tijd doorloopt. Er is sprake van Gallo-Romeinse vondsten en de huidige Diksmuidse Heirweg maakt deel uit van de Romeinse buurtweg die Cassel verbindt met Aardenburg. Voor Zedelgem is echter, in tegenstelling tot Aartrijke, geen Romeinse plaatsnaam gekend, noch worden er koutertoponiemen teruggevonden. Men kan vermoeden dat de bewoning in de Gallo-Romeinse periode schaars en/of tijdelijk is.

De naam Zedelgem dateert vermoedelijk uit de periode van de landname door de Frankische edelen, vanaf de 5de eeuw. Dergelijke plaatsnamen (eindigend op "-gem") zijn samengesteld uit een persoonsnaam, gevolgd door -inga (duidend op de verwantschap met de persoon in kwestie) en eindigend op -haim (woning, domein). Voor Zedelgem (Sedelingem) is dit volgens M. Gysseling de woonplaats van Sweidh. J. Mansion en A. Carnoy stellen dat Zedelgem te ontleden is als Seithl- inga- heim, waarbij Seithl niet verwijst naar een persoonsnaam, maar kolonisten betekent. Zedelgem als nederzetting van kolonisten, dus. Het voorkomen van akker-toponiemen (Oostackere, langs de huidige Loppemsestraat en Westackere, in de omgeving van de Plaetsemolen, (zie Burgemeester J. Lievensstraat) versterkt de theorie van het ontstaan van Zedelgem als Germaanse nederzetting. Vanaf de 6de eeuw wordt ons grondgebied gekerstend door rondtrekkende monniken. In het kader hiervan wordt vaak een eerste bedehuis opgetrokken op grond onttrokken aan de herenhoeve. In Zedelgem bevindt het leenhof, dat vermoedelijk voortkomt uit deze eerste herenhoeve, zich ten zuiden van de huidige kerk op de huidige locatie van het gemeentehuis. Aanvankelijk zijn de parochiekerken

² Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Zedelgem [online] <https://id.erfgoed.net/themas/15782> (Geraadpleegd op 04-03-2021).

eigendom van de dorpsheer, maar gaandeweg komen ze in handen van abdijen en kapittels. In Zedelgem komt het patronaatsrecht (het recht om een pastoor aan te stellen) toe aan de Sint-Amandsabdij te Elnone (Frankrijk).

De aanleg van de Torhoutsesteenweg in 1751-1754 zou een grote invloed hebben op de latere industriële en commerciële ontwikkeling van Zedelgem. Rond de herberg "De Gouden Leeuw" (zie Torhoutsesteenweg), opgericht langs de Torhoutsesteenweg op de hoek met de Kuilputstraat, in de nabijheid van het kruispunt met de Ruddervoordsestraat/Brugsestraat ontstaat al gauw een woonkern, op termijn gepaard aan een commercieel centrum.

Zedelgem speelt in de Eerste Wereldoorlog een niet te onderschatten rol als logistiek centrum voor de Duitse bezetter. De ligging buiten het bereik van het geschut van de geallieerde troepen aan het IJzerfront maakt Zedelgem tot ideaal bevoorradingscentrum voor de Duitse fronttroepen. Goederen worden per trein aangevoerd naar Zedelgem en van daaruit door middel van de stoomtram verder verdeeld over de gevechtslinie aan het IJzerfront. Er wordt handig gebruik gemaakt van de bestaande infrastructuur: zo wordt de fabriek van Claeys omgevormd tot werkplaats voor artillerie. Daarnaast voeren de Duitsers veel infrastructuurwerken uit om de verdeling van goederen optimaal te laten verlopen. Er wordt een verbinding tussen het treinstation en de tramlijn tot stand gebracht door een nieuwe tramlijn aan te leggen, evenwijdig met de Ruddervoordsestraat en de Brugsestraat. Er wordt een grote munitieopslagplaats opgericht langs de Torhoutsesteenweg en kleinere munitiedepots liggen verspreid over het hele grondgebied van Zedelgem, onder andere aan de Schatting, tussen de Groenestraat en de Dr. Adriaensstraat en naast het zogenaamde kasteel "Van Ockerhout" (Diksmuidse Heirweg nummer 119). Er worden houten barakken en een rangeerstation, bereikbaar voor tram en trein, opgericht als stapelplaatsen en bevoorradingsmagazijnen, ten noorden van het treinstation. Langs de Ruddervoordsestraat, tussen de Pierlapont en de Leliestraat, ontstaat een kamp voor de huisvesting van de verplicht tewerkgestelden en aan de overzijde van de Ruddervoordsestraat, iets zuidelijker, bevindt zich een krijgsgevangenenkamp. Tussen de Groenestraat en de Dokter Adriaensstraat wordt een vliegveld aangelegd.

Zedelgem speelt tijdens de Tweede Wereldoorlog een minder belangrijke rol dan tijdens de Eerste Wereldoorlog. De gemeente behoort tot de kuststrook waarin het 15de Duitse leger is geïnstalleerd. Vanaf begin september 1944 start de systematische terugtrekking van de Duitse troepen en op 8 september wordt Zedelgem bevrijd door Canadese troepen. De kazerne aan de Diksmuidse Heirweg, tijdens de oorlog bezet door Duitse troepen, wordt door de Britten ingericht als zenuwcentrum voor hun krijgsgevangenenkamp in het munitiepark (zie Vloethemveld).

Bij de gemeentefusies van 1977 zouden Aatrijke, Veldegem en Zedelgem oorspronkelijk bij Torhout gevoegd worden terwijl Loppem onder Oostkamp zou vallen. Loppem wou vooreerst een zelfstandige gemeente blijven. Als dit niet mogelijk blijkt is er onderlinge onenigheid over een aansluiting bij

Oostkamp of bij Zedelgem. Uiteindelijk wordt in het belang van de industrie op de wijk De Leeuw Zedelgem de hoofdgemeente. Bij de fusie wordt een deel van het grondgebied van Aartrijke, bestaande uit de wijk Sparappel en een deel van de Zeeweg Zuid, onder meer met het kasteel "d'Aertrycke" (zie Torhout), afgestaan aan Torhout en Veldegem en Loppem bij Zedelgem gevoegd.

3.3.1.2 Aartrijke³

Bewoningssporen in Aartrijke zouden teruggaan tot het Neolithicum. In het begin van de 20ste eeuw wordt door baron Maurice de Maere d'Aertrycke een '*neolithisch woonoord*' gevonden te Aartrijke nabij de bron van de Moubeek. In totaal werden vier archeologische concentraties gevonden, waar talrijke vondsten opgegraven werden, waaronder lemmers, krabbers, nucleï, pijlpunten. Er is sprake van in totaal een vijfhonderdtal voorwerpen. Een luchtfotografische prospectie door de Universiteit Gent in de jaren '90 levert sporen op van een grafveld, met relictten uit verschillende periodes, in het westen van de gemeente, op het zogenaamd Gemeneveld. Er zijn zowel enkelvoudige als dubbele cirkelvormige structuren teruggevonden (bronstijd), maar ook een langwerpige, omgrachte structuur, een zogenaamd 'langbed' uit de late brons- of vroege ijzertijd en ten minste één vierkant spoor, wellicht een funerair monument uit de late ijzertijd en/of de Romeinse periode. Hiernaast liggen nog twee dubbele circulaire structuren, vlak bij elkaar, op de Sparappelhoek, op het hoogste punt van de gemeente. Ten slotte zijn er nog een zevental cirkels te vinden, verspreid over het westen van het Aartrijkse grondgebied. Aan het kruispunt van de Dwarsstraat en de Bekegemsestraat bevindt zich een belangrijk archeologisch complex, dat moeilijk te interpreteren is.

Ook wat betreft Romeinse bewoning kent de streek een rijke geschiedenis. Belangrijkste aanwijzing daarbij is de naam Aartrijke zelf. Deze zou terug te voeren zijn tot een Gallo-Romeins toponiem 'Artiriacum', samengesteld uit 'Artur' en 'acum', wat zoveel betekent als gebied dat toebehoort aan Artur. Het centrum van Aartrijke zou ontstaan zijn als Romeinse versterking. Naast de benaming van de gemeente zijn er ook nog andere sporen van menselijke aanwezigheid tijdens de Gallo-Romeinse periode in de vorm van archeologische vondsten, enkele Romeinse wegen en het voorkomen van een aantal koutertoponiemen, die evenwel hun oorsprong kunnen vinden in de vroege middeleeuwen. Sinds de negentiende eeuw werden in de omgeving ook heel wat Romeinse muntschatten ontdekt. Daarnaast vermoedt men dat de gemeente gelegen is aan het kruispunt van drie Romeinse wegen. Het gaat dan om de Steenstraat en de nabijgelegen Zeeweg (beiden diverticula) en de Ichtegemstraat, die vermoedelijk de Romeinse kustversterking Beerst verbond met Brugge. Gezien de nabijheid wekt vooral de Zeeweg hier onze interesse. Deze volgt het huidige tracé van Zeeweg Noord en Zeeweg Zuid

³ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Aartrijke [online] <https://id.erfgoed.net/themas/15840> (Geraadpleegd op 01-03-2021).

op het grondgebied van Aartrijke en maakt deel uit van de Romeinse weg van Bavai via Doornik, Kortrijk en Aartrijke naar Oudenburg. Opgravingen aan beide wegdelen hebben de Romeinse oorsprong van de weg aangetoond.

De parochie Aartrijke vindt haar oorsprong vermoedelijk in een Merovingisch koninklijk domein, bestaande uit een vroomhof (een woning voor de heer of zijn plaatsvervanger, met bijhorende bedrijfsgebouwen en bedehuis) en drie hoeves, in gebruik gegeven aan laten. Dit domein wordt reeds vóór 898 aan de bisschop van Doornik-Noyon geschonken. De invallen van de Noormannen brengen een administratief vacuüm met zich mee, door graaf van Vlaanderen Boudewijn II tussen 879 en 884 gebruikt om zijn macht uit te breiden. Het is in dit kader dat de eerste vermelding van Aartrijke in 898 wordt gesitueerd. In dat jaar vraagt bisschop Heidilo van Doornik-Noyon aan de Karolingische koning Karel de Eenvoudige om de schenking van Aartrijke, met haar drie afhankelijke hoeven opnieuw te bekrachtigen. Hieruit valt af te leiden dat Aartrijke ooit toebehoorde aan de Merovingisch-Karolingische koningen, die het schonken aan de bisschop.

In 1583, met de veldtocht van Alexander Farnese, wordt Aartrijke platgebrand en volledig verlaten. In 1592 wordt een poging ondernomen om Aartrijke te herbevolken. Een groep pioniers zou zich vestigen in de pastorij, op de hoek van de Brugse Heirweg en de Professor Nelisstraat, alwaar ze een fortificatie zouden oprichten tegen plunderende bendes. De fondsen hiervoor zouden afkomstig zijn van de verkoop van een koorkap, afkomstig uit de kerk van Aartrijke. Het duurt echter tot 1599 vooraleer toestemming verkregen wordt om de koorkap te verkopen en dan nog wordt er gestipuleerd dat de opbrengst enkel mag dienen om de parochiekerk te herstellen. Vanaf het begin van de 17de eeuw sijpelt de bevolking langzaam terug naar het Brugse platteland, voornamelijk ten gevolge van de relatieve rust, teweeegebracht door het Twaalfjarig Bestand (1609-1621). In 1640 krijgt Aartrijke een tweede molen, de "Plaatsemolen" (ook "Kerckestickmeulen" of "cleenen meulen" genoemd), door molenaar Wouter Andries opgericht op een stuk grond, eigendom van de kerk en gelegen ten westen ervan (zie Brugsestraat nummer 29).

In 1648 komt er met de Vrede van Münster een eind aan de vijandelijkheden tussen Spanje en de Nederlandse Republiek. Dit brengt echter geen vrede met zich mee voor onze contreien, aangezien Spanje zich nu ten volle kan concentreren op de oorlog met Frankrijk, die gedeeltelijk op grondgebied van de Spaanse Nederlanden uitgevochten wordt. Wanneer er niet gevochten wordt, trekken zowel Spaanse als Franse soldatentroepen op zoek naar buit door het platteland. Tijdens deze periode heeft het platteland zwaar te lijden onder opeisingen en plunderingen. Op dat ogenblik zijn er in Aartrijke vijf herbergen: "Sint Amandt", "Roothuijs", "Sint Donaes", "Drije Swalmen" en "Berckenhaghe". Aartrijke vraagt, samen met naburige gemeenten, tot twee maal toe een 'sauvegarde' aan bij de prins, en later de prinses, van Izegem, om gespaard te blijven van opeisingen en oorlogsbelastingen. Dit belet niet dat de pastorij in 1684 wordt afgebroken.

In 1748 wordt een volkstelling uitgevoerd met als doel tot het komen van een hoofdelijke belasting. Hieruit blijkt dat de in hoofdzaak agrarische gemeenschap bestaat uit 986 inwoners. De plaatselijke ambachtslieden zijn gericht op de lokale behoeften. Het gaat daarbij onder meer om twee timmerlieden, twee kleermakers, twee klerlappers, een slager, twee strodekkers, twee kuipers, een wagenmaker, een smid, een metser en twee schoenmakers. Vijf winkeliers, waarvan twee tevens schoenmakers zijn, zorgen voor de verdeling van goederen. Enkele gezinnen leven onder meer van het weven en bezembinden.

Doorheen de negentiende en twintigste eeuw blijft Aartrijke een agrarisch georiënteerde gemeenschap. In 1977 verliest Aartrijke zijn zelfstandigheid als gevolg van de fusie met Zedelgem, Loppem en Veldegem waarbij Zedelgem de hoofdgemeente wordt. Oorspronkelijk zouden Aartrijke, Veldegem en Zedelgem bij Torhout gevoegd worden, terwijl Loppem onder Oostkamp zou vallen. Men geeft echter de voorkeur aan Zedelgem gezien het belang van de industrie op de wijk De Leeuw. In Loppem gaan er in eerste instantie stemmen op om een zelfstandige gemeente te blijven, maar als dit niet blijkt te lukken zijn de meningen verdeeld tussen aansluiting bij Oostkamp of bij Zedelgem. Bij de uiteindelijke fusie wordt een deel van het grondgebied van Aartrijke, bestaande uit de wijk Sparappel en een deel van de Zeeweg Zuid, onder meer met het kasteel "d'Aertrycke" (zie Torhout), afgestaan aan Torhout. Buiten de gemeentekern is er op de landelijke gemeente overwegend verspreide hoevebouw en kleinschalige, landelijke architectuur. De hoeves sluiten typologisch meestal aan bij het type van de hoeve met losse bestanddelen waarvan sommige teruggaan op oude sites maar meestal met latere, recente of aangepaste gebouwen. Tegenwoordig heeft Aartrijke de eigenheid van een landelijke gemeente, vandaag nog in belangrijke mate op de landbouw georiënteerd, grotendeels behouden. De oude structuur is gaaf bewaard zonder industrie of drukke verkeersaders. Enkele kleinschalige bedrijvenszones situeren zich langs de Aartrijksestraat, de Industriestraat en de de Maerestraat.

3.3.2 Historisch kaartmateriaal

3.3.2.1 Kaart van Fricx, 1704-1712/1727

Eugène Henry Fricx (1644-1730) gaf zijn naam aan de kaarten die genoegzaam bekend zijn als de Fricx-kaarten. Deze vooraanstaande Brusselse drukker uit de zeventiende en de achttiende eeuw, werd in 1689 door de Conseil-privé van de Spaanse Koning benoemd tot Koninklijk Drukker.⁴ Met zijn atlas 'Cartes des Pays-Bas et des frontières de France' wenste Fricx voornamelijk zijn kunde als drukker in het licht te stellen, met het oog op het behouden van zijn titel als Koninklijk Drukker. Hij zou deze titel uiteindelijk voor het leven verkrijgen. De atlas is in feite een bundeling van heterogene, losse kaarten, die nauw verband houden met de Spaanse Successieoorlog (1702-1713). De kaart is immers grotendeels gebaseerd op kaarten van Franse ingenieurs onder leiding van Jacques Pennier en François Naudin. Dit verklaart ook waarom de kaart beter uitgewerkt is voor de Westelijke delen van het land, die door de Franse cartografen beter in kaart gebracht werden. Vanuit een geografisch perspectief is de atlas op te delen in een topografische kaart, bestaande uit 24 kaartbladen (schaal 1/110000 en 1/115000), en een verzameling stadsplannen en overzichtskaarten van belegeringen en veldslagen. De topografische kaart van Fricx is de eerste overzichtskaart van de Zuidelijke Nederlanden van een dergelijk hoge kwaliteit en kwam tot stand tussen 1704 en 1712, al is het niet onwaarschijnlijk dat het laatste kaartblad pas in 1727 werd uitgegeven.⁵

Gezien de weinig gedetailleerde aard van de Fricx-kaart voor het platteland, waarbij ter oriëntering vooral kastelen, kerken, abdijen en kenmerkende bouwwerken als windmolens worden weergegeven in het landschap. Burgerlijke architectuur kreeg op de Fricx-kaart zeer weinig aandacht. Daarenboven is het georefereren op de Fricx-kaart geen evidentie, daar zij niet schaalvast is. Dit maakt het bijzonder moeilijk om het projectgebied precies te karteren. Deze kaart kan dus weinig bijkomende informatie leveren over het projectgebied. Er kan enkel gesteld worden dat de omgeving van het plangebied staat ingetekend als bosrijk gebied.

⁴ C. Lemoine-Isabeau, 'Eugène Henry Fricx' in: Lexicon der Geschichte der Kartografie (1986, boek 1) pp. 242-243.

⁵ C. Lemoine-Isabeau, Les militaires et la cartographie des Pays-Bas méridionaux et de la principauté de Liège à la fin du XVIIIe et au XVIIIe siècle (Brussel, 1984).

Figuur 11. Situering van het projectgebied op de kaart van XXX

3.3.2.2 Kaart van Ferraris (1771 – 1778)

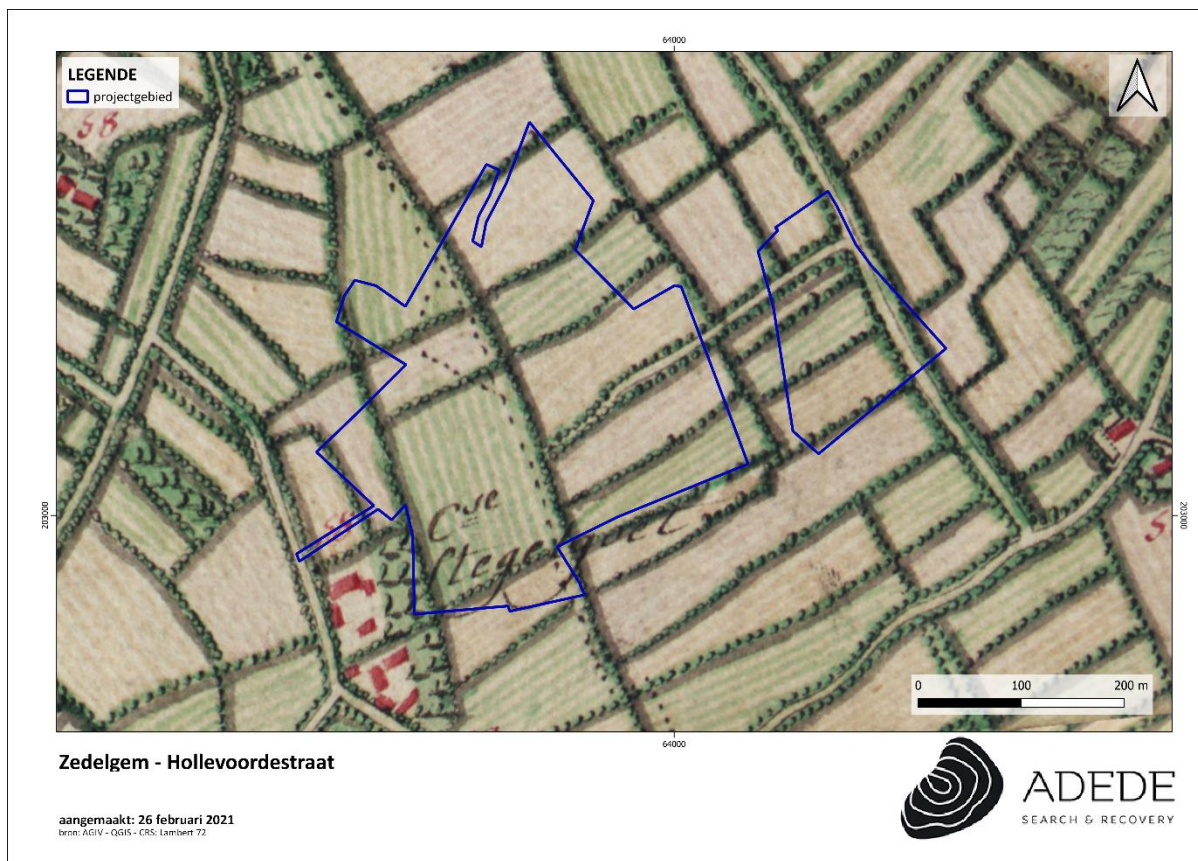
In opdracht van Keizerin Maria-Theresia werden de Oostenrijkse Nederlanden gedurende de periode 1771-1778 uitgebreid in kaart gebracht. De eerste plannen voor dit project dateren al van 1751, maar het zou nog tot 1770 duren vooraleer de Keizerin haar fiat gaf aan het project. Het was Joseph-Jean-François, graaf de Ferraris (1726-1814) die de leiding van het project in handen kreeg. De Ferraris was een gerenommeerd generaal uit het Oostenrijkse leger, die in Wenen Cartografie studeerde en reeds op jonge leeftijd actief werd in het leger.⁶ De 275 uiterst gedetailleerde topografische kaarten werden geklasseerd volgens bundels en vergezeld van een beschrijvende teksten. De kaart werd in drievoud gemaakt en het exemplaar dat bedoeld was voor de landvoogd Karel van Lotharingen, is heden in bezit van de Koninklijke Bibliotheek Albert I te Brussel. De andere exemplaren bevinden zich in het Nederlandse Rijksarchief te Den Haag en het Kriegsarchiv te Wenen.⁷ De Ferrariskaart had tot doel een militaire kaart te zijn, waarbij de details niet de voornaamste zorg waren, maar eerder de algemene

⁶ A. De Smet, 'Le Général-Comte de Ferraris et la carte des Pays-Bas autrichiens, in s.n., *Album Antoine De Smet* (Brussel, 1974) pp. 347-362.

⁷ W. Bracke 'De kaart van de Oostenrijkse Nederlanden door graaf de Ferraris', in: s.n., *De Grote Atlas van Ferraris* (Tielt, 2009) pp. 5-19.

aanduiding van hagen, grachten, rivieren en gebouwstructuren. Daarbij was het van belang dat het gebruik van de kaart zo voor de hand liggend mogelijk was. Daarbij werd overigens geen legende opgesteld, daar alle kaartelementen geacht werden duidelijk te zijn. Pas later werden legenda aan de kaarten toegevoegd.⁸

Op de kaart van Ferraris vinden we het projectgebied terug in een agrarische zone. Verder zien we dat de percelen binnen het projectgebied in gebruik zijn als akkerland. Ten westen van het projectgebied zien we ook reeds de voorloper van de Hollevoordestraat lopen. Te oosten zien we de voorloper van de Dr. Adriaensstraat. De aanwezige percelen hebben hoofdzakelijk een ZW-NO oriëntatie. Ten zuidwesten van het projectgebied zien we enkele gebouwen, vermoedelijk hoeves.

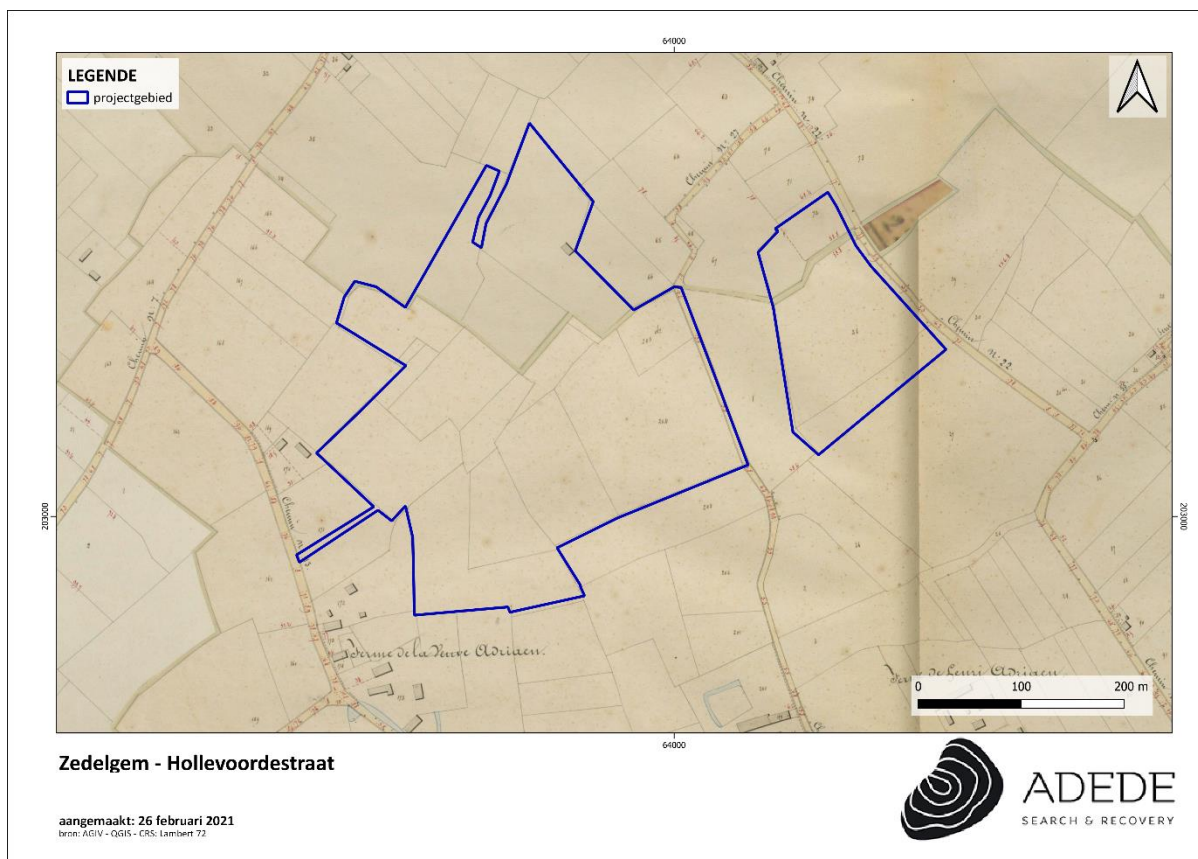

Figuur 12. Situering van het projectgebied op de kaart van Ferraris.

⁸ Karen De Coene, Thérèse Ongena, Frederic Stragier, Soetkin Vervust, Wouter Bracke & Philippe De Maeyer, 'Ferraris, the Legend', in: Cartographic Journal 49 (2012, 1), pp. 30-42.

3.3.2.3 *Atlas der Buurtwegen (1840)*

De Atlassen der Buurtwegen werden opgemaakt in uitvoering van de wet van 10 april 1841 met als doel ondubbelzinnig aan te duiden welke kleine wegen een openbaar karakter hadden. Er werd dus een inventarisatie gemaakt van alle 'openbare' wegen en 'private' wegen met openbare erfdienstbaarheid'. De atlas maakt een onderscheid in buurtwegen en voetwegen (sentiers). In de periode 1843-1845 werd per toenmalige gemeente een atlas opgemaakt, met uitzondering van een aantal stadskernen. Een atlas is samengesteld uit overzichtsplannen, detailplannen en tabellen. Overzichtsplannen zijn één of meerdere plannen van de betreffende atlasgemeente met aanduiding van de omtrekken van deelgebieden, die genummerd zijn; de nummering van de deelgebieden verwijst naar het nummer van het detailplan; de schaal waarin de overzichtsplannen zijn opgemaakt is meestal 1/10.000. Detailplannen zijn meestal opgemaakt op kaartschaal 1/2.500; in enkele gevallen zijn ze opgemaakt op een andere schaal, bijvoorbeeld in stedelijke centra en buitengebieden. De tabellen die in de atlassen zijn opgenomen bevatten de wegkarakteristieken, het nummer van de buurtweg, de lengte, de oppervlakte, tabellen van de eigenaars van de aangelande percelen en tabellen van grondinneming. Op de Atlas der buurtwegen zien we dat de situatie binnen het projectgebied ongewijzigd gebleven is, met uitzondering van een vermeerdering van het aantal percelen en het verschijnen van een waterbekken, centraal gelegen.

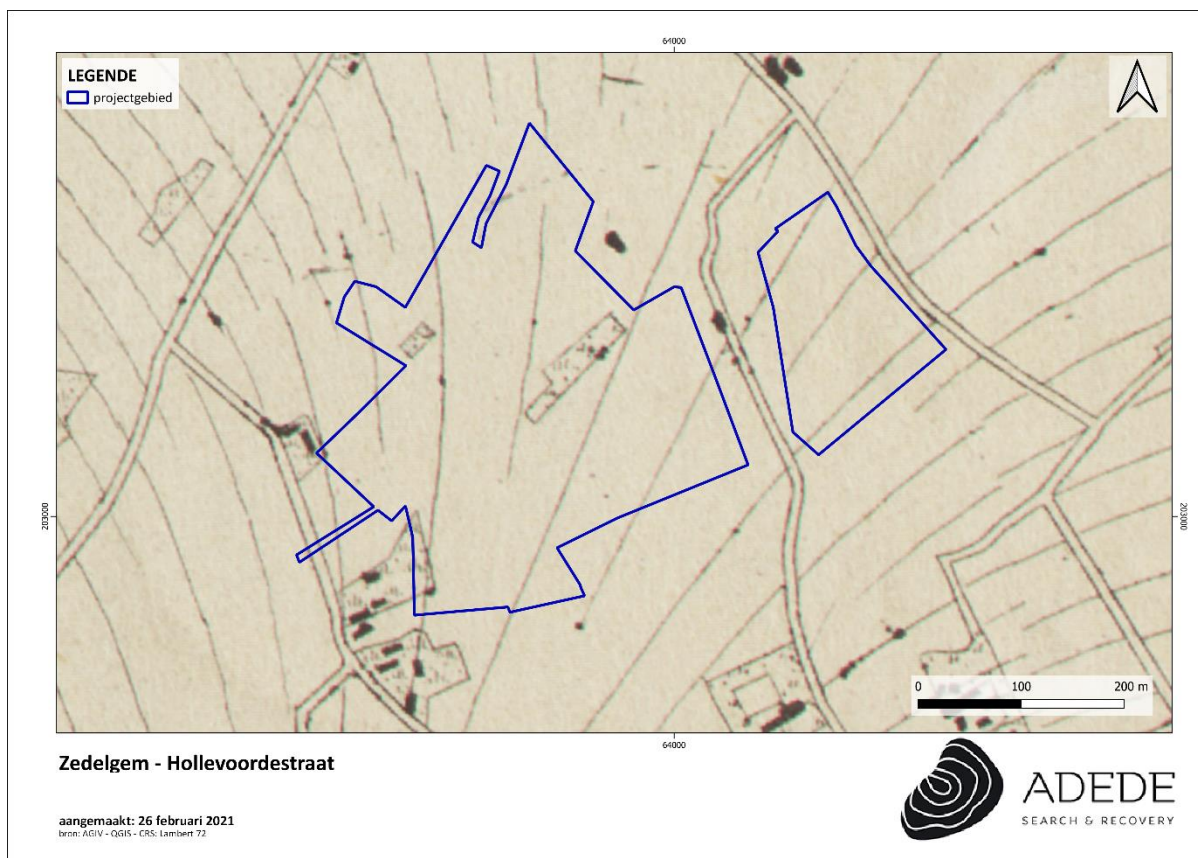
Figuur 13. Situering van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen.

3.3.2.4 Topografische kaart van Vandermaelen (1846 – 1854)

Philip Vandermaelen (1795-1869) was een autodidact cartograaf die vanwege zijn eerdere verwezenlijkingen op vlak van cartografie vanaf 1831 nauw samenwerkte met de overheid. Kort na de Belgische onafhankelijkheid richtte hij het 'Etablissement Géographique' op, een instituut dat tot 1880 zou bestaan en naast een uitgeverij van kaarten en geografische werken, ook een museum en opleidingscentrum voor cartografen was.⁹ Aanvankelijk was zijn opdracht het karteren van de grenzen op basis waarvan de onderhandelingen gevoerd werden tussen België en Holland. Hij maakte van zijn bevoorrechte positie bij de overheid gebruik om de hand te leggen op de handgeschreven plannen van de gemeentelijke kadasters en verwierf ook de bestaande triangulaties. Daar hij kon beschikken over een schare goed opgeleide topografen, die hij overal ten lande uitstuurde om opmetingen gaan doen, beschikte hij al snel over alle informatie om een nieuwe topografische kaart van het jonge België te

⁹ L. Wellens-De Donder, Philippe Vandermaelen, 1795-1869 (Brussel, 1969).

maken. Een eerste kaart op schaal 1:80.000 in 25 folio's – een meesterwerk van de lithografie – werd voltooid in 1853, terwijl de 250 folio's van de kaart op schaal 1:20.000 verschenen tussen 1846 en 1854.¹⁰ Op de Vandermaelenkaart stellen we vast dat er centraal een klein gebied is dat gekarteerd staat met bomen. Het gaat hier mogelijk om een boomgaard. Op dezelfde locatie als op de atlas der Buurtwegen, vinden we nog steeds dezelfde wegen terug en ten zuidwesten van het projectgebied vinden we nog steeds een bebouwingskern terug, al zien we dat de bebouwing in de omgeving wel meer verspreid komt opzetten.

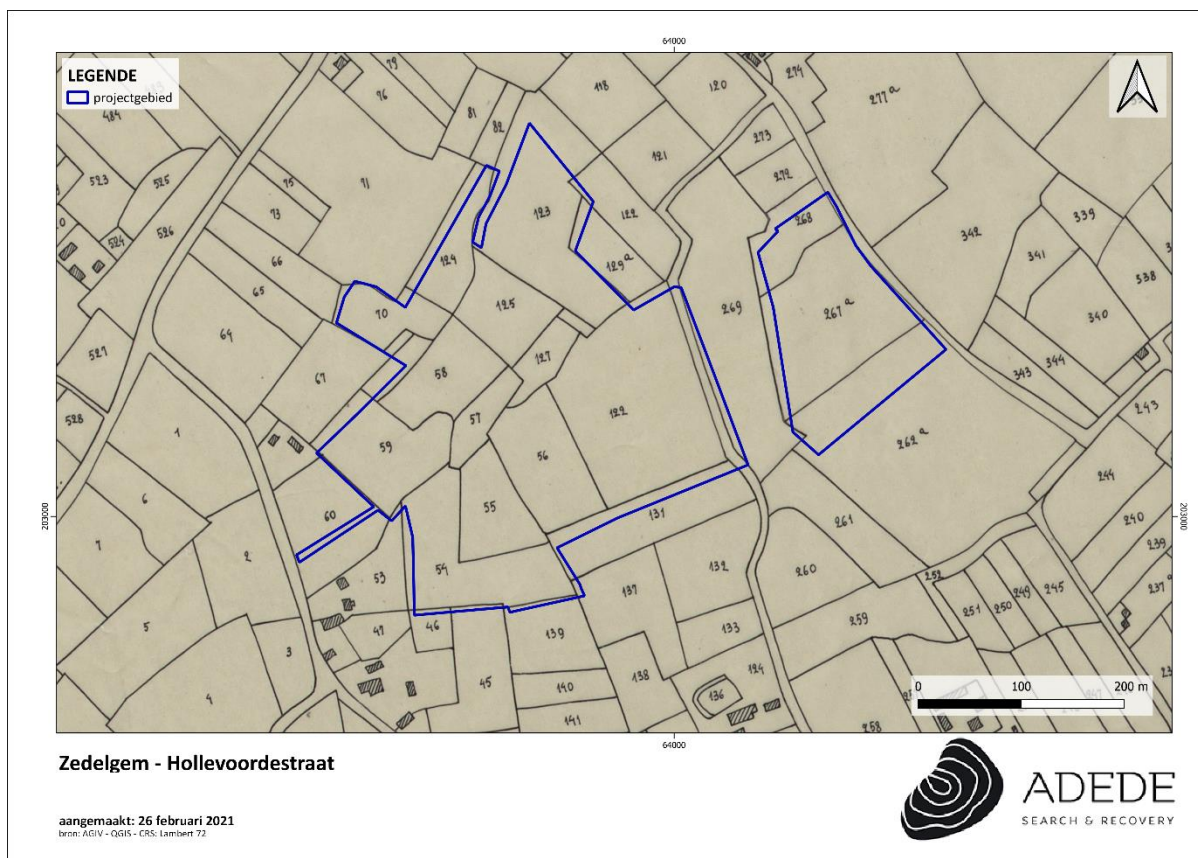
Figuur 14. Situering van het projectgebied op de kaart van Vandermaelen.

3.3.2.5 Kaart van Popp (1842 – 1879)

De Popp-kaarten zijn een verzameling kadasterkaarten die in de 19de eeuw werden uitgegeven door de Brugse drukker-uitgever Philippe Chrétien Popp (1805-1879). In 1827 werd Popp benoemd tot controleur van het kadaster in Brugge. Na de Belgische onafhankelijkheid kreeg Popp, in navolging van Philip Vandermaelen, de goedkeuring van de overheid om de Belgische kadasterplannen in de handel

¹⁰ C. Lemoine-Isabeau, La carte de Belgique et l'institut Cartographique Militaire(Dépot de la Guerre), 1830-1914 (Brussel, 1988).

te brengen. De kadasterkaarten van Popp zijn dus in feite een gecommmercialiseerde versie van het toenmalige kadaster van België en bevatten zodoende veel gegevens over perceelsindeling. Bijkomende informatie bij de kaarten werd uitgegeven in bijgaande leggers. Popp overleed voor hij zijn volledige kadastrale atlas kon afwerken. Zijn weduwe vervulde nog de plannen voor de provincie luik, maar voor sommige gebieden beschikken we niet over een kadastrale kaart van Popp.¹¹ Op de kaart van Popp stellen we een status quo vast in vergelijking met de kaart van Vandermaelen.

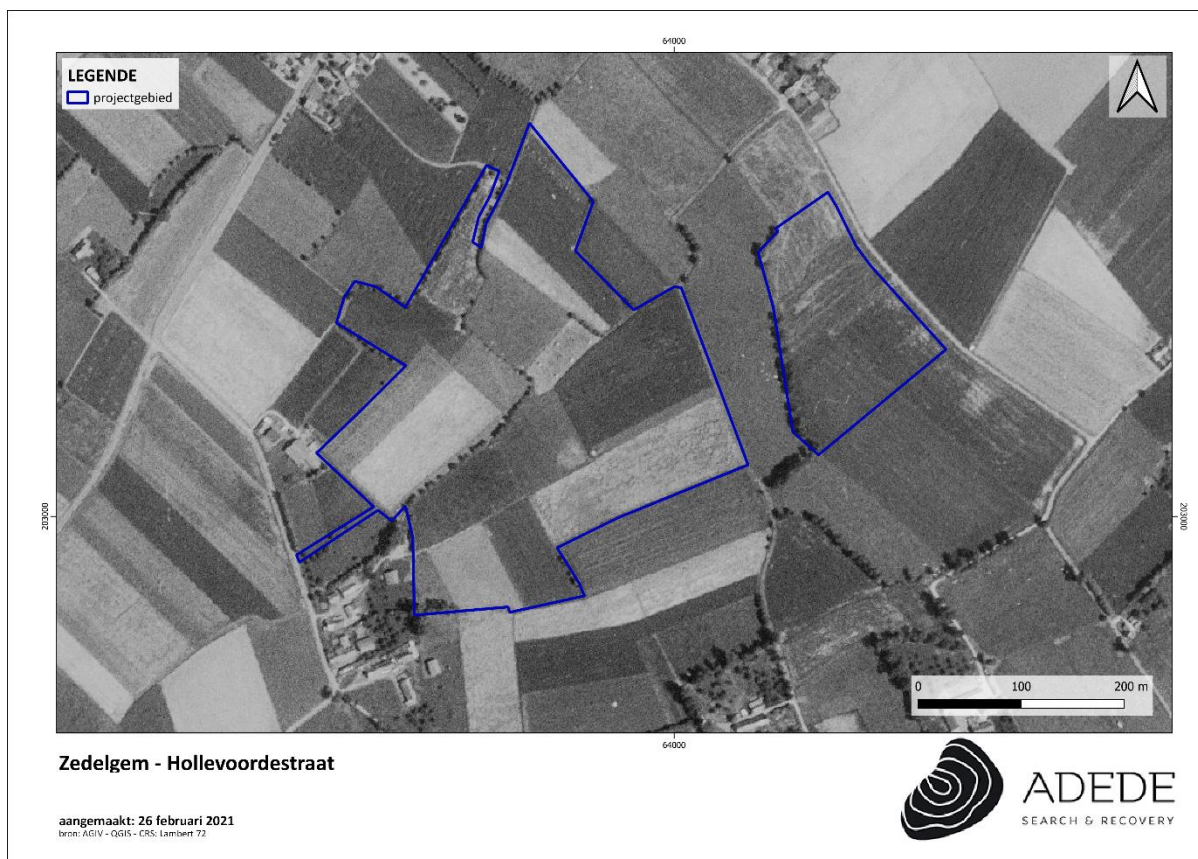

Figuur 15. Situering van het projectgebied op de kaart van Popp.

3.3.1 Luchtfoto 1971

Op de luchtfoto van 1971 zien we dat het projectgebied nog steeds geheel vrij is van bebouwing. Centraal loopt een beek. De bebouwing in de omgeving is sterk toegenomen, maar het agrarisch karakter van de omgeving blijft overeind.

¹¹ S. Vrielinck, Grootse plannen. De kadastrale Atlas van België van P.C. Popp: genese en datering (1840-1880) (Amsterdam, 2018).

Figuur 16. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 1971.

3.3.2 Luchtfoto 1979-1990

De enige verandering die waarneembaar is op deze luchtfoto is een elektriciteitsmast die centraal op het projectgebied werd gebouwd. Verder blijft het projectgebied onbebouwd. De bebouwing neemt voornamelijk ten noordoosten van het projectgebied toe, waar een woonwijk in ontwikkeling is.

Figuur 17. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 1979-1990.

3.3.3 Luchtfoto 2000-2003

Ook de luchtfoto van 2000-2003 lijkt er niets veranderd te zijn binnen de contouren van het projectgebied. We zien dat ten noorden de woonwijk sterk komt opzetten.

Figuur 18. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 2000-2003.

3.3.4 Luchtfoto 2015

Op de luchtfoto van 2015 wordt opnieuw een status Quo binnen de contouren van het projectgebied bevestigd, met uitzondering van een waterbekken dat centraal werd aangelegd.

Figuur 19. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 2015.

3.3.5 Luchtfoto 2020

De luchtfoto van 2020 toont geen veranderingen.

Figuur 20. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 2020.

3.4 Archeologische situering van het projectgebied

3.4.1 Archeologische nota's en onderzoek in de omgeving

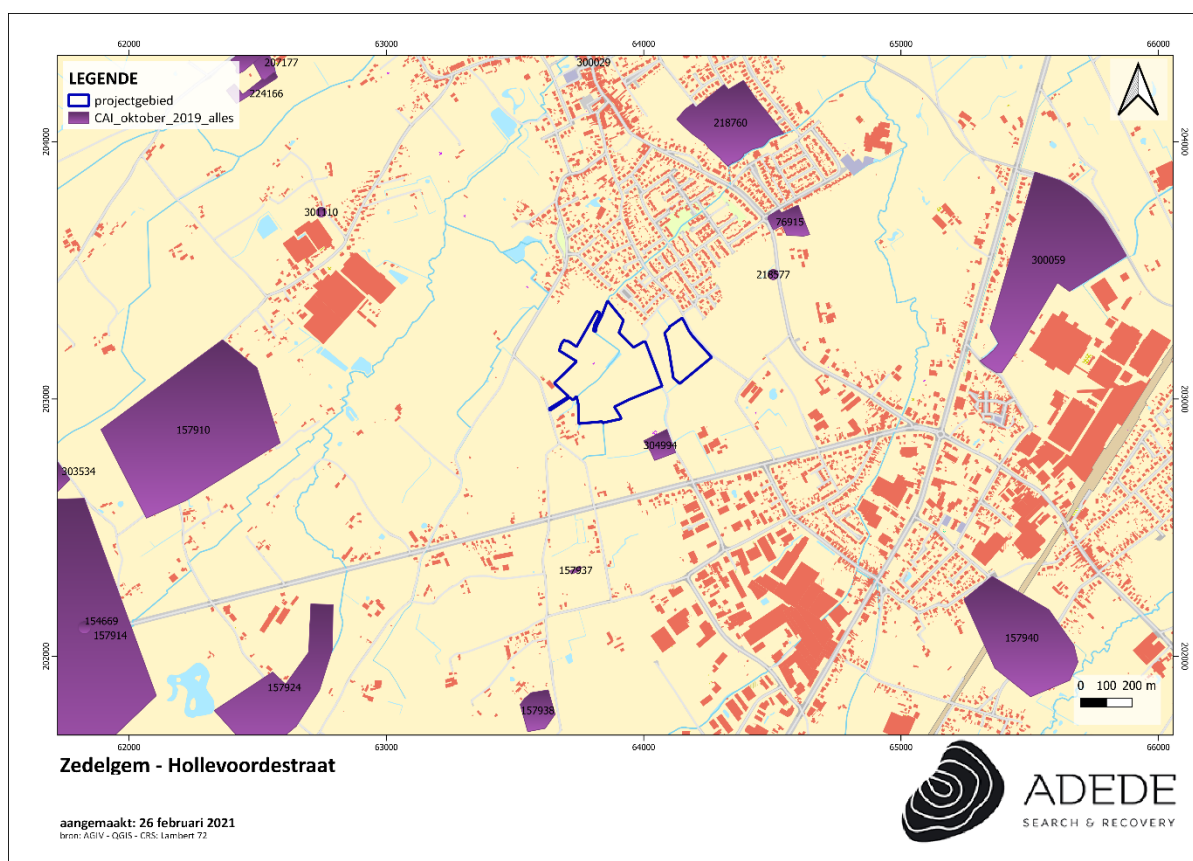
- In 2018 voerde Ruben Willaert BVBA een bureauonderzoek naar een perceel aan de Brugsestraat 112 te Zedelgem, een weinig ten oosten van het projectgebied. Er werd geconcludeerd dat het onderzoeksgebied een hoge trefkans inzake sporen uit verschillende sporen had, maar dat de geplande werken te beperkt waren om verder onderzoek te rechtvaardigen.¹²

3.4.2 CAI Indicatoren

CAI-melding	Locatie	Datering	Beschrijving
304994	100m (ZO)	Middeleeuwen	Site met walgracht.
218577	300m (NO)	Vroegmodern	Losse vondst. Koperen oord (17 ^{de} eeuw).
76915	500m (NO)	Middeleeuwen	Opgevolde grachten en kuilen uit de middeleeuwen.
301110	900m (NW)	Steentijd	Bewoningssporen, o.m. krabbers, lemmers, pijlpunten, in vuursteen van Spiennes.
300059	1.000m (O)	Steentijd	Vuurstenen afslag.
		Romeins	Verscheidene paalkuilen (afkomstig van bijgebouwen?), twee grachten met in één de resten van een schaal of kom in tin of koper en een opgevolde boomkuil met heel wat Romeinse aardewerkfragmenten.
		Middeleeuwen	Grachtstructuren.
157940	1.100m (ZO)	Bronstijd	Grafheuvels.
157938	950m (Z)	Niet gedefinieerd	kleine cirkel: mogelijk grafheuvel uit bronstijd of latere periode, maar interpretatie onzeker (luchtfotografie)
157924	1.000m (ZW)	Bronstijd	een cirkelvormig spoor met 28m diameter kan toegeschreven worden aan een bronstijdgrafheuvel. Een kleiner circulair spoor van ongeveer 5m diameter

¹² Tessa Van Esbroeck, Wouter Van Goidsenhoven, Aaron Willaert, Brugsestraat 112 (Zedelgem, West-Vlaanderen)(Sint-Michiels-Brugge, 2018).

			is mogelijk ook een funeraire structuur. Er is nog een derde circulair spoor te zien, maar dit is vrij vaag.
157910	1.000m (W)	Niet gedefinieerd	Sporen van greppels, grachten en kavelstructuren. Een oud wegtracé, mogelijks een grafcirkel (Luchtfotografie).
224166	1.200m (NW)	Steentijd	verschillende vuurstenen artefacten in de verkennende en waarderende boringen. O.a. een werktuigfragment: een meervoudig gebroken artefact met een steil getoucheerde boord, vervaardigd in een fijnkorrelige donkergrijze vuursteen. Door het kleine formaat (>10x9x3 mm) is het niet mogelijk het stuk correct te oriënteren wat de interpretatie bemoeilijkt. Vermoedelijk betreft het hier een microlietfragment.

Figuur 21. Situering van enkele CAI locaties in de omgeving van het projectgebied.

4 Besluit

In het kader van de aanvraag van een omgevingsvergunning voor de uitbreiding van een waterbekken en de ophoging van de omliggende gronden met de uitgegraven aarde, werd door ADEDE BVBA een bureaustudie uitgevoerd in het kader van het opstellen van een archeologische nota met uitgesteld traject.

Het doel van dit onderzoek is driedelig. Allereerst wordt op basis van de beschikbare informatie nagegaan of er archeologische resten te verwachten zijn op het terrein. Vervolgens wordt nagegaan hoe goed deze archeologische resten bewaard zijn en in hoeverre ze bedreigd zijn door de geplande bouwwerken. Ten slotte wordt nagegaan wat het potentieel tot kennisvermeerdering is. Op basis van beschikbare en geraadpleegde bronnenmateriaal kon binnen het bureauonderzoek de aan-of afwezigheid van een archeologische site of relevante archeologische overblijfselen binnen de contouren van het onderzoeksgebied niet met zekerheid worden aangetoond. Wel is het mogelijk een archeologische verwachting naar voor te schuiven ten einde een antwoord te kunnen bieden op de gestelde onderzoeksvragen.

Het projectgebied is gelegen op het grondgebied van Zedelgem, meer bepaald nabij de dorpskom van Zedelgem, ten noordoosten van Aartrijke. Fysisch-geografisch behoort het gebied tot Zandig Vlaanderen en meer specifiek het Westelijk Houtland. De gemeente is gelegen op een noordelijke uitloper van het 'Plateau van Wijnendale', dat zich als een zogenaamd erosiereliëf uitstrekt van Aartrijke (Zedelgem) over Wijnendale (Torhout) tot aan 'Ruidenberg-Belhutte'. Deze zone komt ook overeen met de zogenaamde oude veldgebieden van Torhout, waarvan het 'Wijnendaleveld' (met onder andere Verloren Kost, Kasteel de Maere) in het naburige Torhout en Ichtegem een restant vormt.

Het Plateau van Wijnendale heeft een zwak golvend reliëf (wisselend tussen 20 en 50 m) met steilranden (hellingen tot 5%) naar het westen en het zuiden, die plaatselijk diep aangetast zijn door de terugschrijdende erosie van de beken. De oostelijke helling van de Aartrijke-berg en de noordelijke helling van het plateau van Veldegem zijn merkkelijk zachter.

Het plateau van Wijnendale is ontwikkeld in Tertiaire kleien en zanden. De in noordelijke richting licht afhellende lagen veroorzaken de zuidelijk georiënteerde steilrand. Ten zuiden van de cuestarand bevinden zich minder resistente kleien en zanden van de Formatie van Tielt. Deze meer erosiegevoelige sedimenten hebben aanleiding gegeven tot een depressie, die de westelijke uitloper is van de grote depressie van de Handzamevaart.¹³ Het projectgebied is gelegen op een hoogte van zo'n 12 à 14m TAW. Het noordelijke gedeelte is lager gelegen dan het zuidelijke gedeelte.

¹³ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Aartrijke [online] <https://id.erfgoed.net/themas/15840> (Geraadpleegd op 23-09-2020). & Sevenant et al. 2002, 60-62

Op basis van de archeologische waarden in de CAI is het mogelijk om een eventuele verwachting naar voor te schuiven voor verschillende tijdsgewrichten. Inzake steentijden schuiven we een laag-gemiddelde verwachting naar voor. In de omgeving werd enkele steentijdvondsten gedaan, waarbij het gaat om bewoningssporen en een losse vondst van een afslag. Landschappelijk gezien lijkt het projectgebied zich echter te zeer in de vlakte te bevinden, met een hoger gelegen heuvelrug ten zuidwesten van het projectgebied. Gezien het feit dat hoger gelegen gebieden steeds een grotere aantrekkingskracht hadden op menselijke bewoning gedurende de steentijden, lijkt het projectgebied een eerder lage verwachting in te houden naar steentijden. De nabijheid van verschillende steentijdvondsten lijkt deze negatieve verwachting eerder bij te stellen. Er wordt daarom een laag-gemiddelde verwachting naar voor geschoven.

Ook voor ijzertijdvondsten en sporen uit de Romeinse periode lijkt een gelijkaardige verwachting gerechtvaardigd. In de omgeving van het projectgebied werden enkele restanten van ijzertijd nederzettingen gevonden, alsook sporen van Romeinse aanwezigheid.

Voor de middeleeuwen en vroegmoderne periode schuiven we een gemiddelde verwachting naar voor. Voor zover we op basis van dit bureauonderzoek hebben kunnen nagaan, zijn de terreinen sinds de achttiende eeuw in gebruik geweest als landbouwgrond. Sporen van andere activiteiten binnen de contouren van het projectgebied. Ook de luchtfoto's lijken dit landgebruik te bevestigen. De enige verstoringen (buiten verstoringen die aan landbouw kunnen verbonden worden) die op het terrein konden worden teruggevonden is de aanleg van het waterbekken en de bouw van een elektriciteitsmast.

De geplande werken omvatten de uitbreiding van het bestaande waterbekken op het terrein. Het waterbekken (momenteel 1.116m^2 met een diepte van 3m) wordt vergroot tot een oppervlakte van 4.065m^2 , met een diepte van 3,5m. Hierbij wordt zo'n 12.593m^3 aarde uitgegraven. De uitgegraven aarde wordt gebruikt om delen van het terrein op te hogen. Er werden vier zones aangeduid binnen het projectgebied die zullen opgehoogd worden.

Een eerste ophogingszone, zuidelijk op het terrein, heeft een oppervlakte van 19.691m^2 en wordt gemiddeld zo'n 17cm opgehoogd (met een totaal van zo'n 3.607m^3 aarde). Een tweede ophogingszone, van 11.408m^2 , noordwestelijk op het projectgebied, wordt opgehoogd met 2.918m^3 aarde, gemiddeld zo'n 22cm. Een derde ophogingszone, tussen de nieuwe loop van de Schattinkbeek en het nieuw aan te leggen bassin, betreft een oppervlakte van 1.028m^2 , wordt gemiddeld zo'n 16cm opgehoogd (met een totaal van zo'n 201m^3). Voor deze zones wordt de teelaarde niet afgegraven en gebeurt de ophoging boven op de teelaarde. De ophogingsaarde wordt vervolgens door de teelaarde geploegd.

Een laatste zone, gelegen op het meest oostelijke gedeelte van het projectgebied, heeft een oppervlakte van zo'n 8.480m^2 en wordt gemiddeld zo'n 30cm opgehoogd, met uitschieters tot zo'n

50cm. De ophoging gebeurt met in totaal 2.319m³ aarde. Voor deze laatste ophoging zal eerst de teelaarde worden afgegraven, om, na de ophoging, opnieuw over de opgehoogde zone te verdelen. Hiervoor dient te worden uitgegaan van een verstoring van zo'n 40cm onder het maaiveld.

Verder wordt centraal op het terrein de loop van de Schattinkbeek ook verlegd, zodat deze een hoek maakt ten noordoosten van het nieuw aan te leggen waterbekken. Hiervoor wordt een bodemingreep voorzien van zo'n 110cm onder het bestaande maaiveld (een uitgraving van zo'n 341m³).

Verder wordt centraal op het terrein de loop van de Schattinkbeek ook verlegd, zodat deze een hoek maakt ten noordoosten van het nieuw aan te leggen waterbekken. Hiervoor wordt een bodemingreep voorzien van zo'n 110cm onder het bestaande maaiveld.

Gelet op de aard van de werken, waarbij het projectgebied ingrepen zullen reiken variërend zo'n 40 cm tot 3m ter hoogte van het aan te leggen waterbekken kan geconcludeerd worden dat deze voor een ingrijpende verstoring zullen zorgen voor het potentieel aanwezige archeologisch bodemarchief. Gelet ook op het potentieel voor archeologica uit verschillende perioden, stelt ADEDE bvba een vervolgonderzoek voor. Gezien het kennisvermeerderingspotentieel sterk afhankelijk is van de gaafheid en bewaringstoestand van de bodem, en het bureauonderzoek hierop geen sluitende antwoorden heeft kunnen bieden, dient in de eerste plaats verder onderzoek plaats te vinden door middel van een landschappelijk bodemonderzoek, om eventuele verstoringen in kaart te brengen. We mogen echter, afgaand op het historische onderzoek, verwachten dat de bodem van het projectgebied relatief onverstoord is op basis van de afwezigheid van bebouwing tijdens de laatste 3 eeuwen. De resultaten van het bodemonderzoek vormen vervolgens de basis voor het inschatten van het potentieel van mogelijk verder archeologisch onderzoek. De bepalingen worden vastgelegd in het Programma Van Maatregelen.

5 Bibliografie

- F. Bogemans, 'Legende overzichtskaart Quartairgeologie Vlaanderen' (Brussel, 2005).
- W. Bracke 'De kaart van de Oostenrijkse Nederlanden door graaf de Ferraris', in: s.n., De Grote Atlas van Ferraris (Tielt, 2009) pp. 5-19.
- Karen De Coene, Thérèse Ongena, Frederic Stragier, Soetkin Vervust, Wouter Bracke & Philippe De Maeyer, 'Ferraris, the Legend', in: Cartographic Journal 49 (2012, 1), pp. 30-42.
- A. De Smet, 'Le Général-Comte de Ferraris et la carte des Pays-Bas autrichiens, in s.n., Album Antoine De Smet (Brussel, 1974) pp. 347-362.
- J.M. Duvosquel, H. Hasquin & R. Van Uytven (eds.), Gemeenten van België: geschiedkundig en administratief woordenboek 2 (Brussel, 1980-1981).
- M. Gysseling, Toponymisch Woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (voor 1226) II (Brussel, 1960) p. 1024.
- P. Laga, S. Louwye & S. Geets, 'Paleogene and Neogene lithostratigraphic units (Belgium)', in Geologica Belgica 4 (2001, 1-2) pp. 135-152.
- C. Lemoine-Isabeau, Les militaires et la cartographie des Pays-Bas méridionaux et de la principauté de Liège à la fin du XVIIe et au XVIIIe siècle (Brussel, 1984).
- C. Lemoine-Isabeau, 'Eugène Henry Fricx' in: Lexicon der Geschichte der Kartografie (1986, boek 1) pp. 242-243.
- C. Lemoine-Isabeau, *La carte de Belgique et l'institut Cartographique Militaire(Dépot de la Guerre), 1830-1914* (Brussel, 1988).
- B. Pillans & P. Gibbard, 'The Quaternary period', in: F.M. Gradstein, J.G. Ogg & A.G. Smith, The Geological Time Scale (Cambridge, 2004) pp. 979-1010.
- S. Vrielinck, Grootse plannen. De kadastrale Atlas van België van P.C. Popp: genese en datering (1840-1880) (Amsterdam, 2018).
- L. Wellens-De Donder, Philippe Vandermaelen, 1795-1869 (Brussel, 1969).

geo.onroerendergoed.be

inventaris.onroerendergoed.be

geopunt.be

6 Lijst van figuren

Figuur 1. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m.....	- 17 -
Figuur 2. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m (detail).	- 18 -
Figuur 3. Hoogteprofielen van het projectgebied.....	- 19 -
Figuur 4. Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart.....	- 20 -
Figuur 5. Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart.....	- 21 -
Figuur 6. Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart.	- 23 -
Figuur 7. Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart.....	- 24 -
Figuur 8. Situering van het projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart.....	- 25 -
Figuur 9. Situering van het projectgebied op het bodemgebruiksbestand.	- 26 -
Figuur 10. Situering van het projectgebied op het gewestplan.	- 27 -
Figuur 11. Situering van het projectgebied op de kaart van XXX.....	- 34 -
Figuur 12. Situering van het projectgebied op de kaart van Ferraris.....	- 35 -
Figuur 13. Situering van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen.....	- 37 -
Figuur 14. Situering van het projectgebied op de kaart van Vandermaelen.	- 38 -
Figuur 15. Situering van het projectgebied op de kaart van Popp.....	- 39 -
Figuur 16. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 1971.	- 40 -
Figuur 17. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 1979-1990.	- 41 -
Figuur 18. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 2000-2003.	- 42 -
Figuur 19. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 2015.	- 43 -
Figuur 20. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 2020.	- 44 -
Figuur 21. Situering van enkele CAI locaties in de omgeving van het projectgebied.	- 46 -